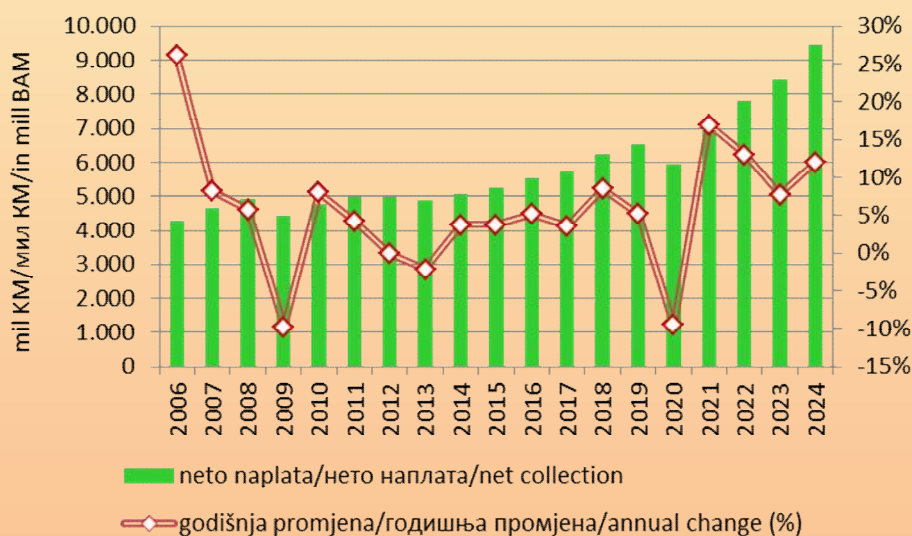

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

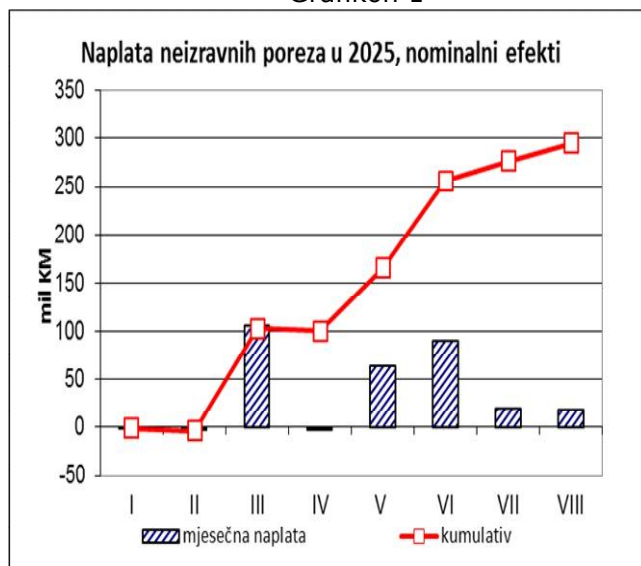

Broj
Број
Number **243/244**

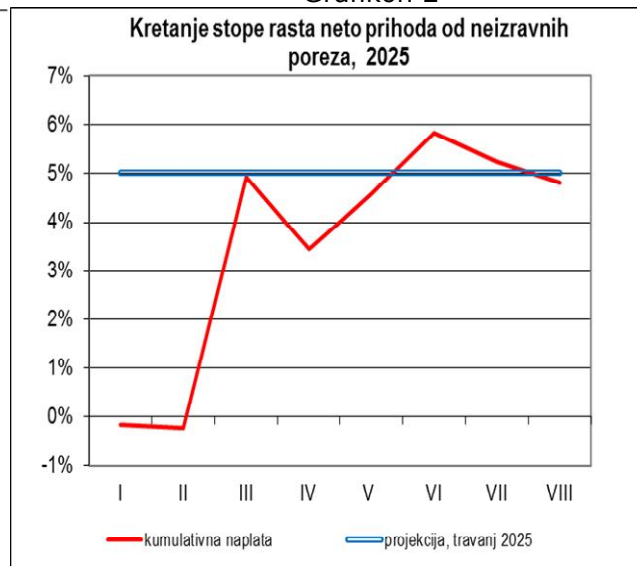
U fokusu...

Prema preliminarnom izvještaju UNO je u kolovozu 2025.g. na JR naplatila 1,04 mlrd KM bruto prihoda od neizravnih poreza, što je bilo 27,8 mil KM više nego u istom mjesecu 2024. Budući da su isplate povrata bile veće za 9,5 mil KM neto naplata je, u konačnici, bila veća za 18,2 mil KM (Grafikon 1, "mjesečna naplata"), odnosno za 2,2%, što je identično stopi rasta u srpnju. U razdoblju siječanj - kolovoz 2025. kumulativni neto suficit iznosio je 295,1 mil KM (Grafikon 1, "kumulativ").

Grafikon 1

Grafikon 2

Skromnije stope rasta u posljednja dva mjeseca usporile su kumulativnu stopu rasta neto prihoda od neizravnih poreza čak za 1 p.b., sa maksimalnih 5,8%, ostvarenih u prvom polugodištu 2025., na 4,8% za osam mjeseci (Grafikon 2, „kumulativna naplata“). To je, ujedno, 2 p.b ispod projektirane stope rasta za 2025. (Grafikon 2, „projekcija travanj 2025“), više o projekcijama: OMA Bilten # 239/240.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Uloga i značaj carina u poreznoj strukturi	2
Analiza prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju	19

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Uloga i značaj carina u poreznoj strukturi

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Carine predstavljaju oblik poreza na potrošnju kojim se oporezuje roba koja ulazi na teritorij određene države, prelazi teritorij države ili napušta teritorij države. Kao porez na potrošnju carine pripadaju neizravnim porezima. Prema međunarodnim klasifikacijama carine i carinske pristojbe se ubrajaju u poreze na međunarodnu trgovinu. Carine predstavljaju jednu od najstarijih vrsta javnih prihoda. Primarni motiv uvođenja carina je bio fiskalni, a razvitkom međunarodne trgovine postaju osnovni instrument politike zaštite domaće ekonomije. S obzirom da predstavljaju instrument intervencije države na tržištu carine proizvode tzv. mrtvi teret i negativno utječu na efikasnost alokacije kapitala, štiteći neefikasnu domaću proizvodnju i opterećujući proračune građana. Globalnim procesom liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene carine su godinama imale marginalan značaj u poreznoj strukturi većine zemalja. Međutim, posljednja dešavanja, koja vode „carinskom ratu“, su carine ponovno vratile u fokus svih vlada u svijetu i poslovne zajednice, a postala su predmetom stručnih i akademskih rasprava. Efekte „carinskog rata“ iz proljeća 2025., kako u BiH, tako i u drugim državama, biće moguće sagledati tek polovicom naredne godine kada budu raspoloživi podaci za 2025.godinu. Za Bosnu i Hercegovinu ovo je trenutak kad bi fiskalne vlasti trebale da preispitaju dostignuti stupanj liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene i da procijene potencijalne efekte na prihode od carina u slučaju nastavka procesa.

UVOD

Liberalizacija vanjskotrgovinske razmjene u BiH je, očekivano, donijela značajno smanjenje prihoda od carina u apsolutnom iznosu, ali i mjereno u odnosu na BDP. Analiza¹ u razdoblju 2006 – 2017 je pokazala značajno smanjenje naplate prihoda od carina i oštar pad udjela u ukupno naplaćenim neizravnim porezima kao posljedicu liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene u BiH. Analiza u ovom članku pokriva posljednjih sedam godina, u kojima nije bilo značajnije promjene carinske politike. Ipak, i u okolnostima nepromijenjene carinske politike, iz godine u godinu, zbog rasta uvoza roba koje su ostale pod režimom carina, prihodi od carina rastu u apsolutnom iznosu. Time prihodi od carina ponovno dobijaju značaj kojeg su imali u poreznoj strukturi u prošlosti. S obzirom na dosadašnju marginalizaciju carina i trenutačno korištenje carina kao instrumenta protekcionizma, korisno je sagledati značaj i ulogu carina kao javnog prihoda u svjetlu teorije oporezivanja. Za cjelovitu analizu trendova u procesu liberalizacije vanjske trgovine u BiH od značaja je analiza strukture uvoza BiH, trendova u naplati prihoda od carina i strukture prihoda od carina s obzirom na podrijetlo roba na koje se ubiru. Pored toga, korisna je i komparativna analiza sa stanjem procesa liberalizacije u članicama EU i utjecaja prihoda od carina u poreznoj strukturi EU.

¹ Vid. Antić, (2018). „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“. OMA Bilten br. 152/153, ožujak/travanj 2018., www.oma.uino.gov.ba

CARINE U TEORIJI OPOREZIVANJA

Pojam i uloga carina

Carine predstavljaju jedan od najstarijih javnih prihoda. Javljaju se 3.000 godina p.n.e u starom Egiptu i Aziji, u okolnostima kada prihodi od osvojenih područja i darovi saveznika u ratnim pohodima nisu bili dostatni za financiranje ratova. Carine su se ubirale na žitarice, drvo, ulje, vino i druge proizvode koji su se, u skladu sa tadašnjom razinom razvitka gospodarstva, masovnije proizvodile. U Starom i ranom Srednjem vijeku carine su se ubirale u lukama, da bi se kasnije naplaćivale prilikom prelaza robe preko mostova ili kod prijevoza cestama unutar nacionalnih granica od strane feudalnih, lokalnih ili gradskih vlasti.

U kasnom feudalizmu, u doba merkantilizma, carine dobijaju na značaju kao instrument protekcionističke politike država. Tadašnje razvijene trgovačke zemlje uvode carine u cilju zaštite domaće proizvodnje, čime se neizravno osigurava monopolski položaj trgovaca. Adam Smith se žestoko protivio stavovima merkantilista². Smatrao je da putem tarifa ili kvota vlada primorava potrošače da subvencioniraju trgovce, jer potrošači plaćaju veće cijene nego što je to bilo nužno. Smith je ipak dozvoljavao određene izuzetke od koncepta slobodnog tržišta. Mada je načelno bio protiv korištenja carina za odmazdu prema drugoj državi koja sprovodi protekcionističke mjere, ipak je dozvoljavao uvođenje carina kao kontramjere internim porezima koje uvode druge zemlje iz razloga nacionalne obrane, te u cilju razvitka industrije sukladno sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima. Ipak, Smith je smatrao da takova zaštita usporava rast. Iako su njegovi suvremenici, poput Alexandera Hamiltona³, potezali argumente u korist uvođenja zaštitnih carina za „industrije u povoju“, koje zahtijeva privremenu zaštitu carinama u ranoj fazi razvitka, Smith je sumnjao da će ikad doći vrijeme da se sakupi dovoljno političke volje da se uklone subvencije jednom kada industrija sazrije. David Ricardo je smatrao da carine imaju tendenciju da ograniče ekonomski rast i da je većina zahtjeva za zaštitom vješto kamuflirana nastojanjem da se pomogne potrošačima, rastućem broju radnih mjesta ili podsticanju ekonomije. Ipak, Ricardo smatra da države trebaju koristiti protekcionizam mudro, za ciljeve nacionalne obrane ili da bi se osigurala politička stabilnost u vrijeme ratnih opasnosti ili nesigurnosti⁴.

Nakon ere merkantilizma došlo je do snaženja liberalističkih shvatanja u ekonomiji, što je imalo za posljedicu širenje tržišta i razvitak međunarodne trgovine. S obzirom da visoke carine ograničavaju i poskupljuju međunarodnu trgovinu, države su, u nastojanju da osiguraju slobodan protok roba i ekspanziju na tržišta, ograničavale i smanjivale stope carina. Međutim, već koncem XIX stoljeća, promjenom uloge države u ekonomiji, došlo je do ponovnog jačanja državnog protekcionizma. Uvođenje carina na uvoz skoro svih stranih roba dovelo je do zatvaranja nacionalnih gospodarstava, slabljenja efikasnosti interne ekonomije i efikasnosti ulaganja, na jednoj strani, i jačanja monopolističkih tržišnih struktura, na drugoj strani. Ekonomski teoretičari smatraju da je državni protekcionizam, baziran na visokim i sveobuhvatnim carinama, bio uzrok Velike krize 1929-1933, koja se produbila, jer su države podizale visoke carine dijelom kao odmazdu prema drugim državama⁵.

Po okončanju Drugog svjetskog rata prevladalo je stajalište da protekcionizam usporava i ograničava napore država da se ekonomski oporave i fiskalno konsolidiraju, tako da se liberalizacija međunarodne trgovine nametnula kao katalizator oživljavanja razrušenih ekonomija. Već 1947.g. u Ženevi je potpisan Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT⁶). GATT je

² Više: Bucholz T., "New Ideas from dead Economists - An Introduction to modern economic thought", second revised edition, A Plume Book, USA, April 2007., pp. 38-40.

³ A. Hamilton (1755-1804), ekonomista i državnik, jedan je od osnivača SAD i prvi ministar financija. Poznat je po uspostavi centralne banke SAD, uvođenju carina i uspostavi carinske uprave, te uvođenju poreza na viski.

⁴ Ibid. pp. 78-79.

⁵ Ibid. p. 39.

⁶ *General Agreement on Tariffs and Trade*

predstavljao međunarodni sporazum, kojim se uspostavljaju pravila za obavljanje međunarodne trgovine, ali i međunarodnu organizaciju, koja treba da podržava sporazum. Sporazumu je pristupilo 23 država potpisnica, koje su u prvoj rundi pregovora dogovorile snižavanje carina. U razdoblju do 1994. održano je još 7 rundi pregovora, broj država potpisnica se proširio na 123 države. U okviru Urugvajске runde (1986-1994) došlo je nastavka carinske liberalizacije, koja uključuje i necarinske mjere, vođeni su pregovori u vezi usluga, intelektualnog vlasništva, rješavanja međunarodnih trgovinskih sporova, liberalizacije uvoza tekstila i poljoprivrednih proizvoda i dr. U okviru Urugvajске runde⁷ je osnovana i Svjetska trgovinska organizacija (WTO⁸). Iako bi se mogao izvesti zaključak da je WTO nastavak GATT, između ova dva sporazuma postoje bitne razlike. Formalno gledajući, GATT je imao "ugovorne strane", dok WTO ima "članice". GATT je bio *ad hoc* i privremen sporazum, koji nikada nije ratificiran od strane parlamenata članica i nije sadržavao odredbe za stvaranje organizacije, dok su WTO i njegovi sporazumi trajni, jer su ih ratificirale članice. I u pogledu opsega sporazuma postoje razlike. U okviru GATT-a se vršilo pregovaranje u vezi trgovinskih roba, dok je opseg WTO proširen i na usluge i intelektualno vlasništvo.⁹ Rezultat pregovaranja u okviru GATT i WTO je značajno snižavanje prosječne carinske stope.

Druga polovica XX stoljeća je bila karakteristična i po zonama slobodne trgovine. Do danas ih je uspostavljen veliki broj, a najznačajnije su NAFTA¹⁰ u Sj. Americi, EFTA¹¹ u Europi i zone slobodne trgovine u Aziji, te CEFTA u jugoistočnoj Europi. Uspostavom i širenjem EZ, odnosno EU, proces liberalizacije trgovine je u cijelosti okončan u okviru Carinske unije. Liberalizaciji svjetske trgovine je značajno doprinijela ekspanzija multinacionalnih korporacija koje su uspostavljale podružnice širom svijeta i kojima nisu odgovarale fiskalne i nefiskalne barijere u svjetskoj trgovini, pogotovo sa nerazvijenim zemljama. Pored toga, razvitak novih tehnologija, telekomunikacija i informatike je doveo ubrzanja trgovinske razmjene, povećanja obujma razmjene, ali i do pojave novih oblika trgovine (e-trgovina, trgovina putem Interneta i digitalnih platformi). Pobrojani globalni procesi derogirali su carine kao instrument zaštite domaće proizvodnje. Na fiskalnom planu, ukidanje ili smanjenje carina, i pored višestrukog povećanja obujma međunarodne razmjene¹², je dovelo do velikog pada udjela prihoda od carina i carinskih pristojbi u strukturi prihoda suvremenih država, a time i do smanjenja značaja carina kao fiskalnih prihoda.

Klasifikacija carina

U svjetlu najnovijeg „carinskog rata“ potrebno je napomenuti da carine kao javni prihod nisu monolitna i jednoznačna kategorija. Postoji više klasifikacija carina, shodno različitim kriterijama promatranja (vid. Grafikon 1).

Carine se najčešće dijele prema pravcu kretanja carinske robe. Na robu koja ulazi na carinsko područje naplaćuju se *uvozne carine*, dok se na robu koja napušta carinsko područje naplaćuju se *izvozne carine*. U slučaju da carinska roba prelazi teritorij države može se javiti i *tranzitna carina*. Izvozne carine se danas rijetko javljaju, osim u situacijama kada se javlja nestašica određenih esencijalnih roba u državi (npr. poljoprivrednih proizvoda ili energenata¹³). Tranzitne carine su se ubirale u srednjem vijeku od strane države za provoz (odatle i drugi naziv „provodne carine“) robe

⁷ Više: WTO, "Understanding the WTO", 5th edition, Genève, July 2011.

⁸ World Trade Organisation

⁹ Više: WTO, "Trading into the Future", 2nd edition Revised, Genève, March 2001.

¹⁰ North American Free Trade Association, osnovano 1994.

¹¹ European Free Trade Association (osnovano 1959.g. u Štokholmu)

¹² Prema podacima WTO obujam međunarodne razmjene od 1950. do 2000. godine je povećan 22 puta. www.wto.org

¹³ Imamo primjer Rusije koja je uvela carine na izvoz plina, nafte, metala i oblovine. Prema čl. XX (i) i (j) GATT-a izvozne carine se mogu uvesti u cilju otežavanja izvoza rijetkih sirovina ili prehrambenih proizvoda koji se nude po cijenama nižim od cijena koje prevladavaju na svjetskom tržištu, a njihov izvoz može dovesti do poremećaja opskrbe na domaćem tržištu.

iz jednog carinskog područja u drugo. Tranzitne carine danas skoro da i ne postoje u carinskim sustavima suvremenih država.¹⁴

Većina država uvodi samo uvozne carine, te se pojam „carine“ javlja kao sinonim za pojam „uvozne carine“. Iz povijesnog pregleda razvitka carina može se zaključiti da su uvozne carine dugi niz godina imale karakter **fiskalnih carina**, s obzirom da su predstavljale značajan izvor prihoda. Osim što osiguravaju značajne fiskalne prihode, uvozne carine mogu predstavljati i instrument protekcionističke politike država.

Ekonomске (zaštitne) carine se uvode s ciljem zaštite domaće proizvodnje od jeftinije robe inozemne konkurencije. Zaštitne carine se mogu opravdati za tzv. mlade industrije, koje su u početnom stadiju razvitka, opterećene velikim ulaganjima i koje, još uvijek, ne mogu odbaciti povrat profita iznad uložених sredstava. Međutim, dugotrajna carinska zaštita domaće proizvodnje može postati kontraproduktivna za državu koja pribjegava zaštitnim carinama, jer se time dugoročno ugrožavaju efikasnost interne ekonomije i štiti niska produktivnost domaćih gospodarskih subjekata. Zaštitne carine ugrožavaju i funkcioniranje tržišnih mehanizama i alokaciju kapitala, dok se investitorima šalju pogrešni signali o profitabilnim granama i djelatnostima. Domaća ekonomija primjenom zaštitnih carina dugoročno postaje nesposobna da se izloži konkurenciji na otvorenom tržištu. Od carinske zaštite najmanje koristi imaju građani koji kupuju robu koja je skuplja nego što bi bilo u situaciji kada ne bi bilo carinske zaštite. Smatra se da su zaštitne carine opravdane ukoliko se uvode kao „mjera za izvanredno stanje“ radi zaštite proizvođača od uvoza koji nanosi ozbiljne štete njihovom poslovanju¹⁵.

Zaštitne carine se mogu uvoditi sa vremenskim ograničenjem ili bez ograničenja. Načelno, carine su *vremenski neograničene*, ukoliko prilikom uvođenja nije propisana vremenska klauzula primjene. *Vremenski ograničene carine* služe za zaštitu novonastalih gospodarskih grana ili industrija. Koriste se sve do momenta osposobljavanja grane i industrije za tržišnu utakmicu sa inozemnom konkurencijom. Nazivaju se još i „odgojnim carinama“. Vremenski ograničene carine uključuju i „krizne carine“, koje se uvode u slučaju većih gospodarskih poremećaja ili ekonomskih kriza.

Prohibitivne carine se uvode u cilju onemogućavanja uvoza roba. Da bi u potpunosti eliminirali uvoz države uvode vrlo visoke prohibitivne carine. Budući da zbog visokih carina prodajna cijena uvoznih roba premašuje cijene domaćih roba uvoz roba postaje potpuno ekonomski neisplativ.

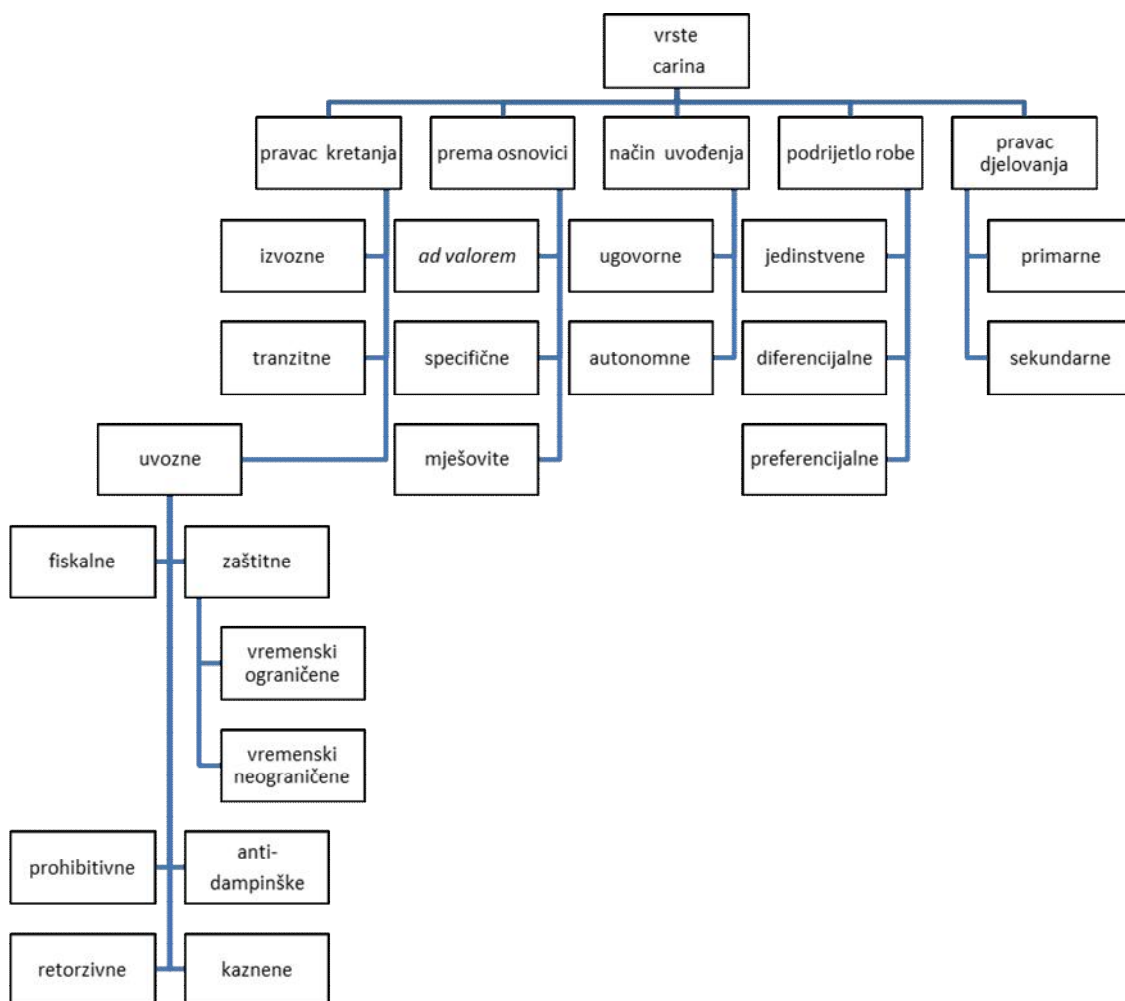
Država pribjegava carinama i u slučaju kada želi da zaštiti domaće tržište od uvoznih roba čije su cijene niže od uobičajenih cijena na svjetskom tržištu. U ovom slučaju uvode se **antidampinške (kompenzacijske) carine**, kao odgovor države uvoznice na dampinšku politiku cijena u državi izvoznici. Država uvoznica uvodi dodatne carine kojima se cijena na granici uvoznih roba izjednačava sa cijenama istih ili sličnih roba na domaćem tržištu¹⁶. Na taj način carine služe kao instrument sa sprječavanje širenja monopola i kartela, doprinoseći osiguranju fer trgovine.

¹⁴ U skladu sa odredbama GATT, čl. V (1-3), potpisnice ne mogu da uvode carine ili carinske pristojbe na robu u tranzitu kroz carinsko područje. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947), Text of the General Agreement, Genève, July 1986.

¹⁵ U skladu sa čl. XIX GATT-a.

¹⁶ Neki autori i antidampinške carine ubrajaju u vremenski ograničene carine, koje se uvode dok se ne stabilizira tržište.

Grafikon 1: Pregled vrsta carina (prikaz autora)

U slučaju kada država u koju se roba izvozi uvede visoke zaštitne ili prohibitivne carine država izvoznica kao protumjeru može da uvede **retorzivne** carine na robu koju uvozi iz te države. Nazivaju se još i **represivnim** carinama. Zbog svojih efekata mogu biti povodom za trgovinske i carinske ratove. U ovu grupu mogu se dodati i **kaznene** carine, koje se uvode kao odgovor na neprimjenjivanje ili povredu obveza koje proistječu iz međunarodnih trgovinskih sporazuma¹⁷.

Carine se prema načinu utvrđivanja carinske osnovice dijele na *ad valorem* i specifične carine. Carinsku osnovicu kod **ad valorem** carina predstavlja vrijednost carinske robe, izražena u novčanim jedinicama. Carinska stopa se u ovom slučaju izražava u postotku, a carinska obveza se izračunava primjenom postotka carine na carinsku vrijednost robe. *Ad valorem* carine imaju prednost u pogledu stabilnosti prihoda u vrijeme inflacije ili zbog automatske prilagodbe u slučaju povećanja ili smanjenja cijena. Ostale prednosti se odnose na uočljivost *ad valorem* carine u vanjskotrgovinskim kalkulacijama, te omogućavanje paušalnih sniženja carina. Ipak, *ad valorem* carine imaju i značajne nedostake, s obzirom da je teže utvrditi carinsku vrijednost nego izvagati

¹⁷ Njihovo uvođenje je u skladu sa čl. XXIII GATT-a.

ili prebrojati robu, a mogućnosti za prijevaru su veće, jer se lako mogu falsificirati fakture, na temelju kojih se uobičajeno određuje carinska vrijednost.¹⁸

Specifične carine predstavljaju carine čija se carinska osnovica izražava u jedinicama mjere (kilogram, komad), dok se stopa carina izražava u novčanim jedinicama po jedinici mjere. U slučaju primjene specifičnih carina carinska obveza se izračunava množenjem carinske stope sa količinom carinske robe koja se uvozi. Specifične carine imaju i brojne prednosti, ali i nedostatke, pogotovo ukoliko se primjenjuju na robu kod koje se mijenja težina tijekom transporta ili u slučaju kada dođe do kvara ili oštećenja robe, kada se carina plaća na ukupnu količinu robe bez mogućnosti umanjavanja, kao što je moguće kod *ad valorem* carina.¹⁹ Danas u svijetu *ad valorem* carine predstavljaju dominantnu vrstu carina, dok su specifične skoro dokinute.

Za oporezivanje uvoza poljoprivrednih proizvoda, žive stoke i ribe, vrlo često se koristi **mješovita (kombinirana) carina**, koja podrazumijeva kombinaciju *ad valorem* i specifične carine.

Razlikovanje carina na autonomne i ugovorne polazi od načina uvođenja carina. **Ugovorne carine** se uvode na temelju bilateralnog ugovora između dvije države ili multilateralnog ugovora između više država. **Autonomne carine** predstavljaju carine koje države jednostrano uvode, mijenjaju ili ukidaju na osnovu svojeg fiskalnog suvereniteta.

Prema podrijetlu robe carine se dijele na jedinstvene, preferencijalne i diferencijalne. **Jedinstvene carine** podrazumijevaju carine kod kojih se primjenjuje jedinstvena carinska tarifa (stope) bez obzira na zemlju podrijetla robe, dok **diferencijalne carine** podrazumijevaju primjenu stopa carina s obzirom na zemlju podrijetla robe koje su više od stopa koje se primjenjuju na istovrsne proizvode iz ostalih zemalja. **Preferencijalne carine** podrazumijevaju povlašteni carinski tretman za određene zemlje u vidu niže carine za robu koja je podrijetla iz te zemlje. Na primjer, nakon potpisivanja Sporazuma sa EU BiH primjenjuje niže carinske stope ili nultu stopu carine na uvoz robe podrijetlom iz EU u odnosu na istu robu koja je podrijetlom iz trećih zemalja.

“Carinski rat”, koji su početkom 2025. započele SAD protiv ostatka svijeta, je donio još jednu klasifikaciju carina prema pravcu djelovanja na primarne i sekundarne. **Primarne** carine su one koje se uvode ciljano prema određenoj zemlji, dok su **sekundarne** carine one kojima se kažnjavaju treće zemlje koje trguju sa određenom zemljom. Stoga bi se moglo zaključiti da su primarne carine izravnog, a sekundarne neizravnog karaktera.

¹⁸ Lux M., „Das Zollrecht der EG“. Ein Lehr – und Übungsbuch sowie Nachschlagewerk für Praktiker, 2. Auflage, Köln, 2004, prevod: „Carinski propisi Europske unije“, Poslovni zbornik, Zagreb, veljača 2005., str. 122.

¹⁹ Ibid. str. 123-124.

PRIHODI OD CARINA U POREZNOJ STRUKTURI EU

Za razliku od klasičnih nadležnosti razina uprave razina EU nema vlastite, niti zajedničke poreze. Odredbe Lisabonskog ugovora²⁰ propisuju da će se proračun EU "bez prejudiciranja u odnosu na druge prihode financirati u cijelosti iz vlastitih izvora". Vlastiti izvori prihoda podrazumijevaju prihode koje dotiraju zemlje članice. Osnovni izvori prihoda su propisani još 1970. godine Direktivom Vijeća 70/243/EC. Struktura vlastitih izvora se od tada mijenjala, ali i dalje su najvažniji izvori prihoda institucija EU tradicionalni vlastiti izvori, izvori na bazi PDV-a i prihodi na bazi BDP. Tradicionalni vlastiti izvori se uglavnom sastoje od pristojbi koje se ubiru na uvoz proizvoda iz trećih zemalja. Ovaj izvor prihoda najvećim dijelom obuhvata carine i carinske pristojbe. Članice imaju pravo da zadrže 25% prihoda od carina koje uberu pri uvozu za pokriće troškova carinskih administracija. Prihodi od carina su drugi po značaju izvor za financiranje rashoda EU. Udio prihoda od carina u proračunu EU za 2024. je iznosio 17,3%²¹.

Globalni proces liberalizacije, te interni procesi u EU u vidu proširenja (2004, 2007, 2013), koji su zahtijevali ukidanje carina na razmjenu između starih članica EU-15 i novih članica prije pristupanja EU, imali su za posljedicu drastično smanjenje prihoda od carina i ostalih uvoznih pristojbi. Prema podacima za 2023.²² iznos naplaćenih prihoda od carina i ostalih uvoznih pristojbi EU je prepolovljen u odnosu na naplatu u 2010.godini²³, te iznosi svega 0,4% BDP Unije. To je nešto više od glavnog konkurenta SAD, čiji su prihodi od uvoznih pristojbi u 2023. iznosili 0,3% BDP ili 1,8% federalnih prihoda²⁴. U svakom slučaju, porezno opterećenje²⁵ u EU-27 od 39% BDP je veće nego u Japanu (34,4% BDP)²⁶, a razlika je još veća u odnosu na SAD (25,2% BDP)²⁷. Iz tog razloga, SAD ima više manevarskog prostora s obzirom na rast poreznog opterećenja, te "carinski rat", kojeg su pokrenule SAD, može više naškoditi EU, jer ponovno uvođenje carina ili njihovo povećanje, kao kontramjera, može samo pogoršati koeficijent porezi/BDP, a time ugroziti konkurentnost ekonomije EU na globalnom planu.

U većini članica prihodi od carina imaju minoran značaj u odnosu na ukupno naplaćene neizravne poreze (Grafikon 2)²⁸, u samo dvije članice udio se kreće oko 20%, a u četiri u rasponu od 8% do 12%.

²⁰ Čl. 311 (bivši čl. 269) Ugovora (Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, consolidated version, OJ C 115, 9.5.2008.).

²¹ Dominantni izvor prihoda su prihodi na bazi BDP sa udjelom od 56,9%, a preostali izvori su prihodi na bazi PDV-a sa udjelom od 16,5%, prihodi od neregistrirane plastične ambalaže sa udjelom od 5% i ostali prihodi. Izračun na bazi podataka iz proračuna EU za 2024. (Definitive adoption (EU, Euratom) 2024/207 of the European Union's annual budget for the financial year 2024, 22.2.2024.).

²² Izvor: European Commission (2024). Annual Report on Taxation 2024.

²³ Iz prihoda od carina za 2010. isključeni su prihodi V. Britanije. Izvor: European Commission/EUROSTAT (2012). Taxation Trends in the European Union, 2012 Edition.

²⁴ Izvor: <https://usafacts.org/>

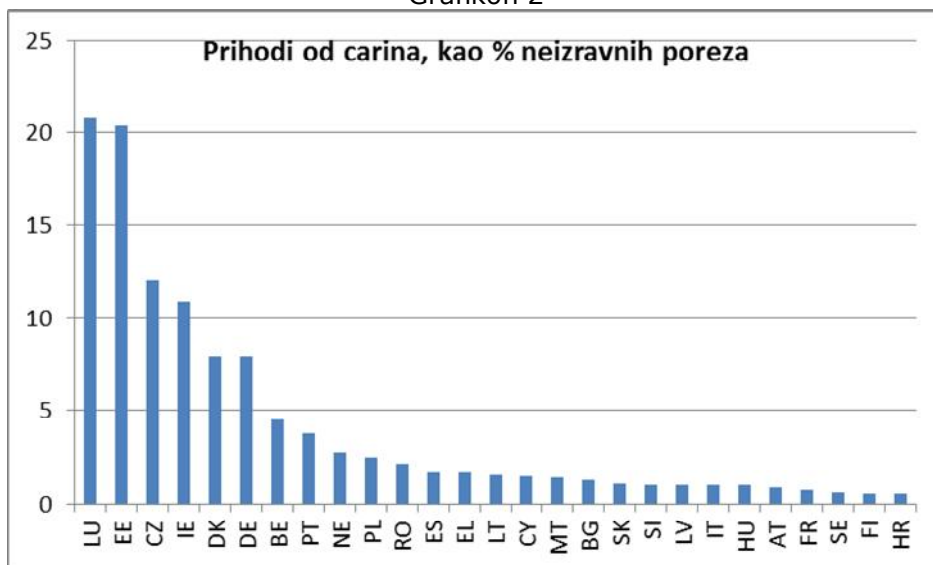
²⁵ Izvor: European Commission (2024). Annual Report on Taxation 2024.

²⁶ Izvor: OECD, Revenue Statistics 2024, Center for Tax Policy and Administration.

²⁷ Izvor: Ibid.

²⁸ Skraćenice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

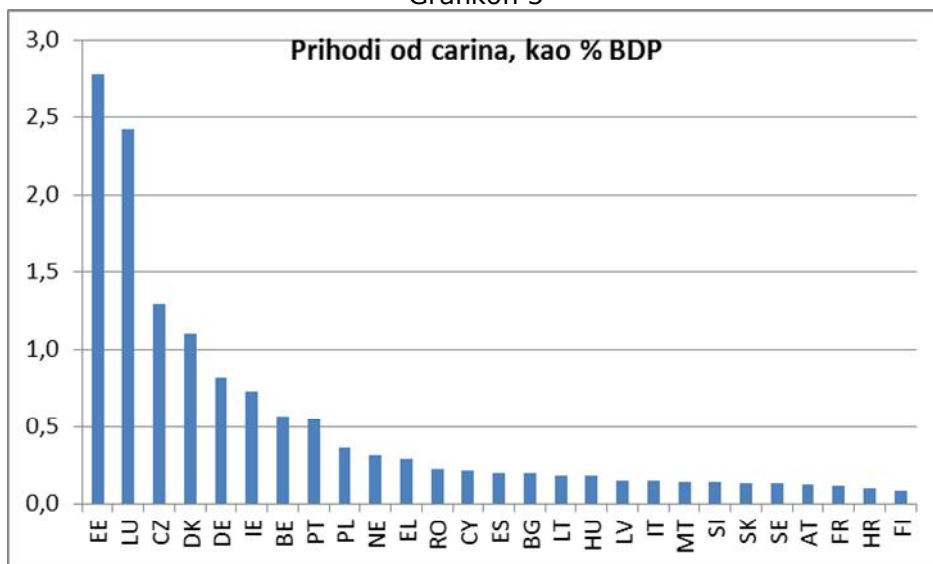
Grafikon 2

Izvor: European Commission (2024). Annual Report on Taxation 2024; izračun i prikaz autora

S obzirom na inflaciju, pogotovo u vrijeme globalnih kriza posljednjih godina (COVID-19, rat u Ukrajini, energetska kriza), mjerodavniji se zaključci mogu dobiti mjerenjem naplaćenih prihoda od carina i ostalih uvoznih pristojbi u odnosu na BDP. U samo četiri članice prihodi od carina premašuju 1% BDP, maksimalno u Estoniji 2,8% (Grafikon 3). U većini članica (16) prihodi iznose 0,1%-0,2% BDP.

Grafikon 3

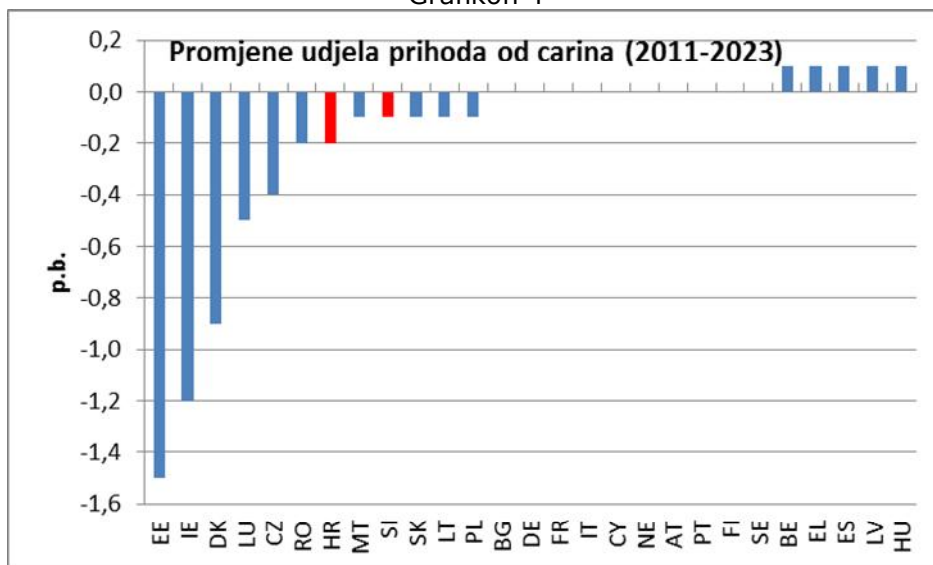

Izvor: European Commission (2024). Annual Report on Taxation 2024; prikaz autora

Proces smanjenja značaja prihoda od carina je kontinuiran proces. U razdoblju 2011-2023 prihodi su smanjeni u 12 članica, najviše u Estoniji, Irskoj i Danskoj (Grafikon 4). Zanimljivo je promatrati trendove u navedenom razdoblju u Hrvatskoj, koja je pristupila EU 1/7/2013, te je morala liberalizirati carinsku politiku sa članicama EU do tog datuma. Međutim, granice Hrvatske su nakon pristupanja postale granice EU, te Hrvatska ima pravo zadržati 25% prihoda od carina koje naplati, što je dijelom kompenziralo gubitke zbog liberalizacije. Ipak, prihodi od carina u Hrvatskoj

u navedenom razdoblju su smanjeni za 0,2 p.b.. S druge strane, ulaskom Hrvatske u EU granice Slovenije (pristupila EU 1/5/2004) su postale unutarnje granice EU, što je dovelo do smanjenja prihoda od carina od 0,1 p.b. (Grafikon 4).

Grafikon 4

Izvor: European Commission (2024). Annual Report on Taxation 2024; izračun i prikaz autora

LIBERALIZACIJA UVOZA BIH

Faze procesa liberalizacije vanjske trgovine BiH

Imajući u vidu opredjeljenje za "europski put", proces liberalizacije trgovine u BiH neminovno je slijedio trendove u EU i novih članica koje su pristupile EU u posljednja dva desetljeća. Proces se sprovodio fazno i etapno u razdoblju od deset godina (Grafikon 5). U prvoj fazi liberalizacije, koja je započela 2007.godine, BiH je pristupila sporazumu država CEFTA²⁹. Sporazum podrazumijeva ukidanje skoro svih carina u robnoj razmjeni sa zemljama u okruženju (Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija, Moldavija). Druga faza liberalizacije, koja je započela 1/7/2008. primjenom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU³⁰ ("SSP"), podrazumijevala je postepeno svođenje uvoza dobara podrijetlom iz EU na bescarinski uvoz u razdoblju od pet godina, uz zadržavanje carina na robu koja je od strateškog interesa za BiH. Treća faza procesa liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene djelimično je zahvatila i treće zemlje, ukidanjem 1% carinske evidencije. Carinsko evidentiranje je prethodno bilo ukinuto na uvoz robe podrijetlom iz EU, dok je na uvoz robe iz trećih zemalja ukinuto u četvrtom kvartalu 2011.godine. Četvrta faza procesa liberalizacije podrazumijevala je ukidanje carina i svih drugih pristojbi fiskalnog karaktera na uvoz dobara podrijetlom iz EU u razdoblju od 3 godine (2015-2017), kao i bilateralne koncesije između BiH i pojedinih članica Europskog udruženja slobodne trgovine - EFTA (Švicarska, Norveška, Island, Lihtenštajn). Peta faza liberalizacije, koja je započela 1/2/2017.³¹ *de facto* predstavlja drugu etapu liberalizacije trgovine sa članicama EU, a podrazumijeva dalje ukidanje carina na temelju adaptiranog SSP.

²⁹ Central European Free Trade Agreement

³⁰ „Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori”, broj: 10/08

³¹ Protokol uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kako bi se uzelo u obzir pristupanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji („Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori”, broj: 8/17).

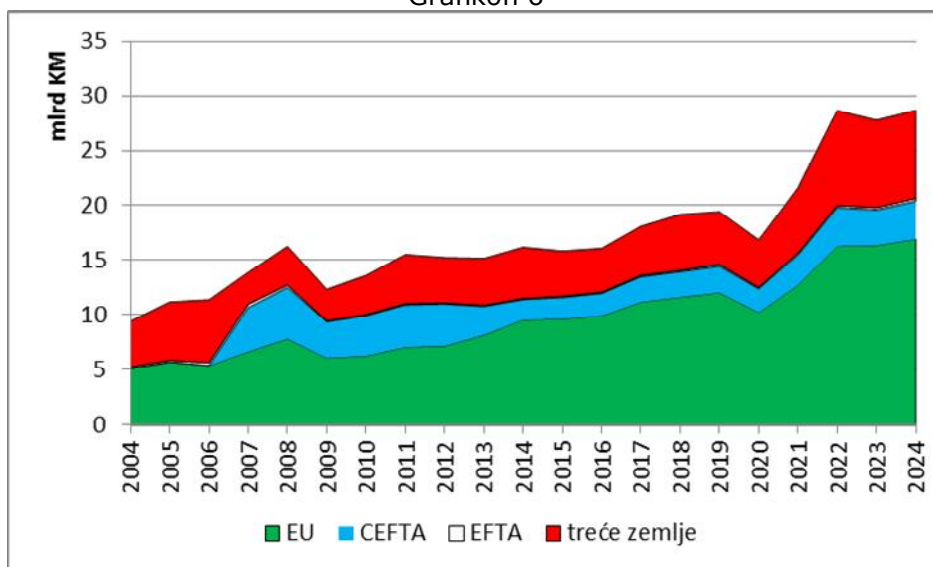
Grafikon 5: Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH (prikaz autora)

Uvoz BiH – struktura i trendovi

Za analizu trendova u naplati carina u BiH potrebno je promatrati kretanje uvoza roba iz trećih zemalja i uvoza roba iz EU koje su i dalje pod režimom carina. Analiza trendova u posljednjih 20 godina pokazuje kontinuirani rast uvoza, osim u "kriznim" godinama, 2009-2010, usljed globalne ekonomske i financijske krize, te 2020, pojavom pandemije COVID-19 (Grafikon 6). Međutim, primjetan je nagli rast vrijednosti uvoza od 2022., što je posljedica eksplozije cijena na svjetskom tržištu nakon početka rata u Ukrajini i izbijanju energetske krize. Stabilizacija svjetskog tržišta je imala za posljedicu manji pad cijena, a time i uvoza, te je u 2023. zabilježen pad od 3%. No, taj pad je kompenziran već tijekom 2024, tako da je vrijednost uvoza dostigla razinu iz 2022.godine (Grafikon 6).

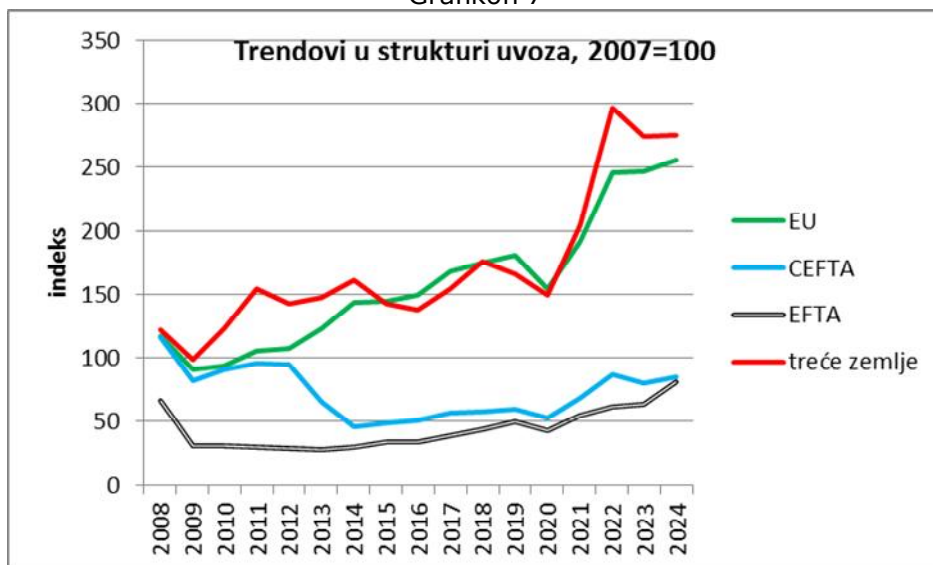
Grafikon 6

Izvor: Agencija za statistiku BiH; izračun i prikaz autora

U odnosu na početnu godinu liberalizacije uvoza (2007=100) uvoz iz EU je do 2019. povećan za 150 indeksnih bodova, a u narednih pet godina je zabilježen rast za još 100 indeksnih bodova (Grafikon 7). Slično je bilo i sa uvozom iz trećih zemalja do 2019., a u samo pet narednih godina uvoz je povećan za čak 150 indeksnih bodova.

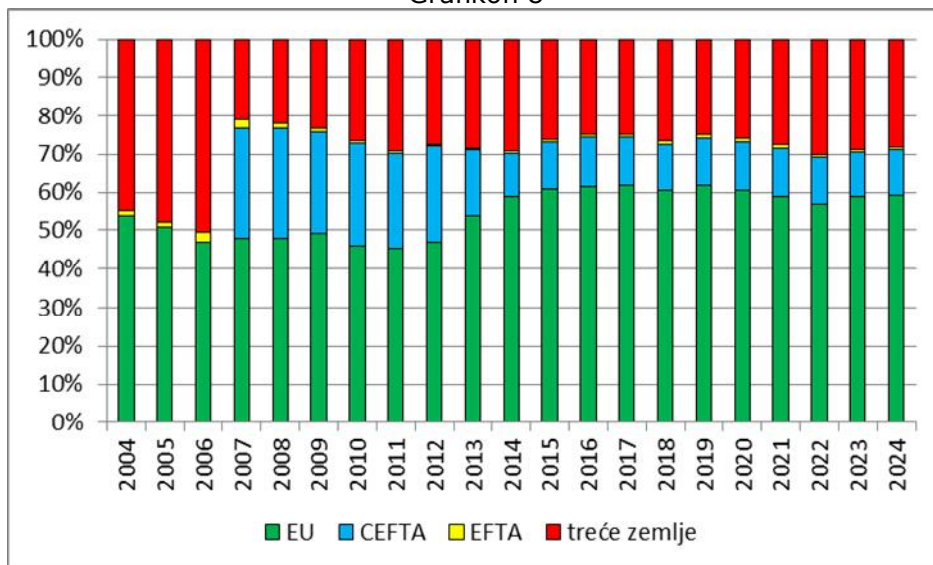
Grafikon 7

Izvor: Agencija za statistiku BiH; izračun i prikaz autora

Osim vrijednosnog rasta uvoza u prethodnim godinama promijenjena je i struktura uvoza (Grafikon 8). Osažen je rast uvoza iz trećih zemalja i pored primjene carina. S druge strane izlaskom Hrvatske iz CEFTA i ulaskom u EU smanjen je uvoz iz te grupacije zemalja, a povećan uvoz iz EU.

Grafikon 8

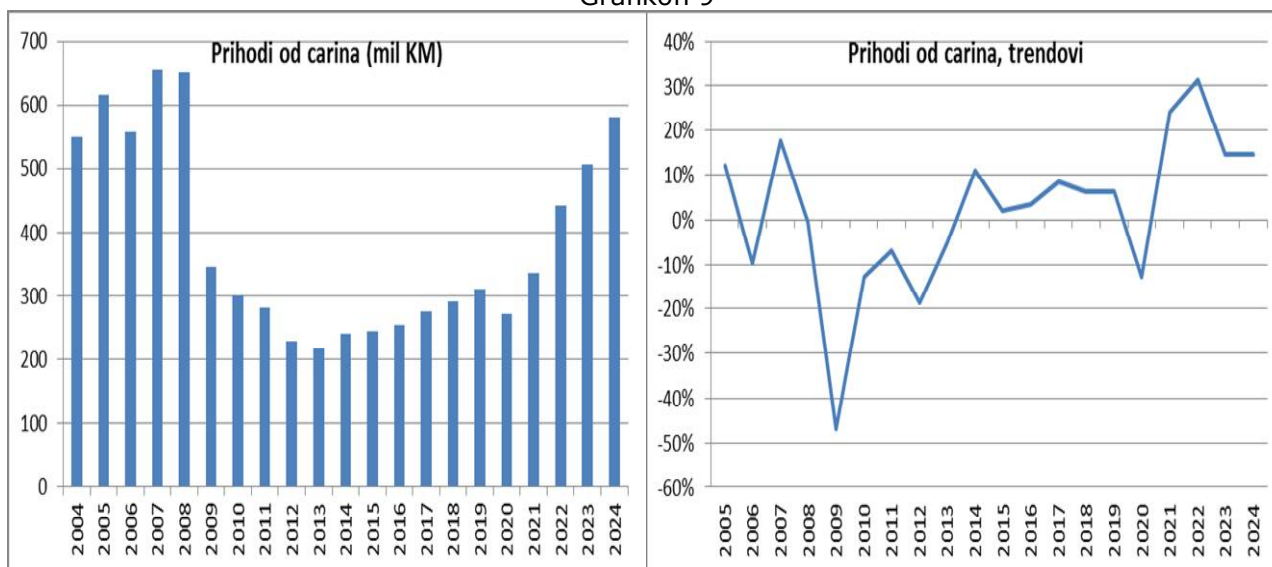
Izvor: Agencija za statistiku BiH; izračun i prikaz autora

PRIHODI OD CARINA U BIH

Trendovi

U prve tri godine liberalizacije vanjske trgovine ostvaren je oštar pad prihoda od carina, koji je snažno podstaknut djelovanjem globalne ekonomske krize 2009-2010 (Grafikon 9, lijevo). Očekivalo se da će proces liberalizacije vanjske trgovine u BiH proizvesti direktne gubitke prihoda od carina, ali i neizravno, preko povećane supstitucije uvoza iz ostalih zemalja, koji je ostao opterećen carinom, bescarinskim uvozom iz EU i iz okruženja. Međutim, aktiviranje domaće rafinerije nafte početkom 2009. dovelo je do snažnog rasta uvoza nafte iz Rusije, i posljedično, prihoda od carina, ali i tzv. carinskog evidentiranja³², koje ima istovjetan fiskalni učinak kao i carine. Oporavak prihoda od carine je zabilježen tijekom 2011.godine, no, od četvrtog kvartala nastupa postepeni pad prihoda od carina uzrokovan ukidanjem carinskog evidentiranja na uvoz dobara iz trećih zemalja. Najniži razina naplate prihoda od carina je ostvaren u 2013.godini, kada su prihodi pali na svega 33% prihoda ostvarenih 2007., koja predstavlja godinu sa najvećim prihodima od carina od uspostave UIO.

Grafikon 9

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

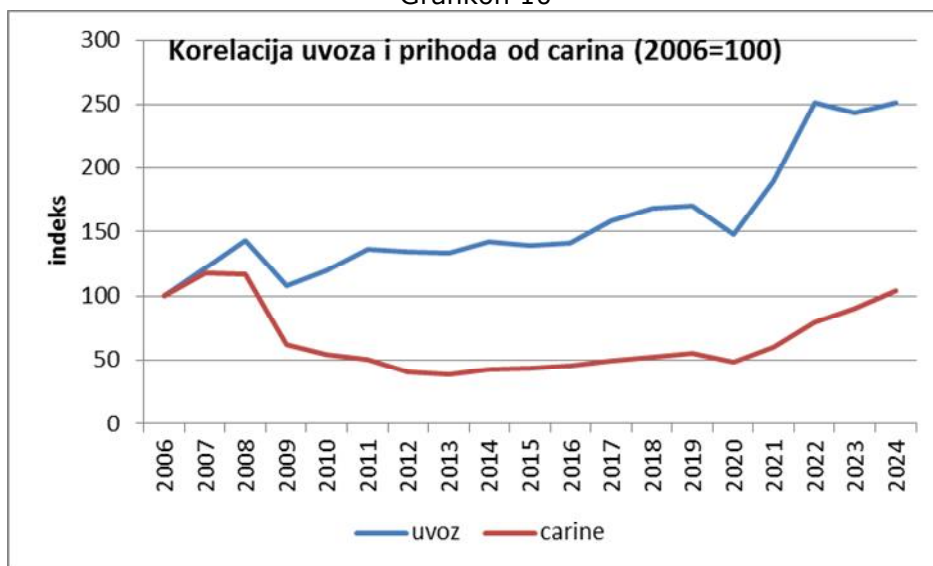
Od 2014. prihodi od carina su kontinuirano rasli, uglavnom zbog rasta uvoza iz Kine (npr. investicije u TE Stanari) i ostalih azijskih zemalja, a isto tako, raste i uvoz u dijelu dobara podrijetlom iz EU koji je ostao pod režimom carina. Rast, sa umjerenim godišnjim stopama u rasponu od 2% do 8,5%, trajao je do izbijanja pandemije virusa COVID-19 2020.godine. (Grafikon 9, desno). Zatvaranje zemalja u cilju sprječavanja širenja epidemije imalo je za posljedicu naglo smanjenje vanjskotrgovinske razmjene, što je, uz dodatna ograničenja poslovanja nametnuta domaćim kompanijama, dovelo do velikog pada uvoza i, posljedično, prihoda od carina od -12,9%. Slabljenje mjera izolacije je u određenoj mjeri relaksiralo uvoz, što je doprinijelo rastu prihoda od carina u 2021.godini od 24,2%. Izbijanje rata u Ukrajini dovelo je do šokova na svjetskim robnim berzama energenata, hrane i sirovina, što je pokrenulo snažni rast cijena. Kao posljedica ubrzane inflacije u svjetskim razmjerama drastično je porastao uvoz BiH u apsolutnom iznosu, a time i prihodi od carine koji su u najvećem dijelu *ad valorem*, te se njihov rast veže za rast carinske osnovice, tj. uvozne cijene i troškova do granice. Iz tog razloga u 2022.

³² Carinsko evidentiranje se naplaćivalo u visini od 1% carinske osnovice.

je zabilježen ogroman rast prihoda od 31,3%. Smirivanje je nastupilo u naredne dvije godine, kada se rast prihoda od carina kretao oko 14,5% godišnje.

S obzirom na *ad valorem* karakter prihoda od carina trebala bi postojati snažna korelacija između uvoza, tj. carinske osnovice i naplate prihoda od carina. Međutim, isključivanje ogromnog broja roba iz režima carina, kao posljedica liberalizacije vanjske trgovine, je dovelo do određenog raskoraka između trendova kod uvoza i trendova u naplati prihoda od carina (Grafikon 10).

Grafikon 10

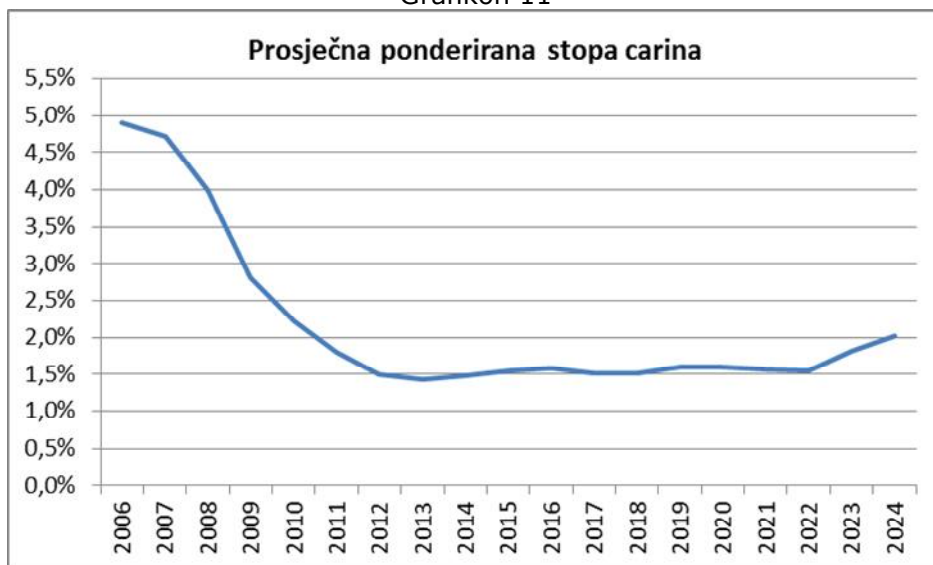

Izvor: Agencija za statistiku BiH; Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

Neusklađenost trendova, kao posljedica liberalizacije, najbolje se može sagledati preko koeficijenta determinacije R^2 . U razdoblju koji je prethodio liberalizaciji (2004-2007) koeficijent determinacije je iznosio jako visokih 0,93, što označava veoma snažnu vezu između kretanja uvoza i naplate carina. U razdoblju 2008-2013, kada je okončan najvažniji proces liberalizacije uvoza sa CEFTA i EU, koeficijent determinacije je iznosio 0,12, što predstavlja jako nisku vezu uvoza i naplate carina. Nakon okončanja liberalizacije, u razdoblju stabilnog rasta od 2014. do 2019. koeficijent determinacije je iznosio 0,77, što predstavlja veoma snažnu vezu između rasta uvoza i rasta prihoda od carina. Konačno, nakon pandemije, u vrijeme snažnog rasta cijena od 2021. do 2024. koeficijent determinacije je iznosio 0,67, što također predstavlja snažnu vezu, ali ipak nešto slabiju nego u vrijeme stabilnosti domaće ekonomije i svjetskog tržišta.

Liberalizacija vanjske trgovine BiH dovela je do drastičnog smanjenja prosječne ponderirane carine (Grafikon 11). U razdoblju liberalizacije (2007-2013) prosječna ponderirana carina je pala za 3,5 p.b. Na toj razini se zadržala sve do 2023. kada je porasla za 0,3 p.b., da bi u 2024. iznosila 2%. Vjerojatan razlog rasta prosječne ponderirane stope jeste diskrepanca između trenda uvoza i trenda naplate carina u navedene dvije godine (rast prihoda od carina u obje godine cca 14,5%, na drugoj strani pad uvoza u 2023. i skroman rast u 2024.).

Grafikon 11

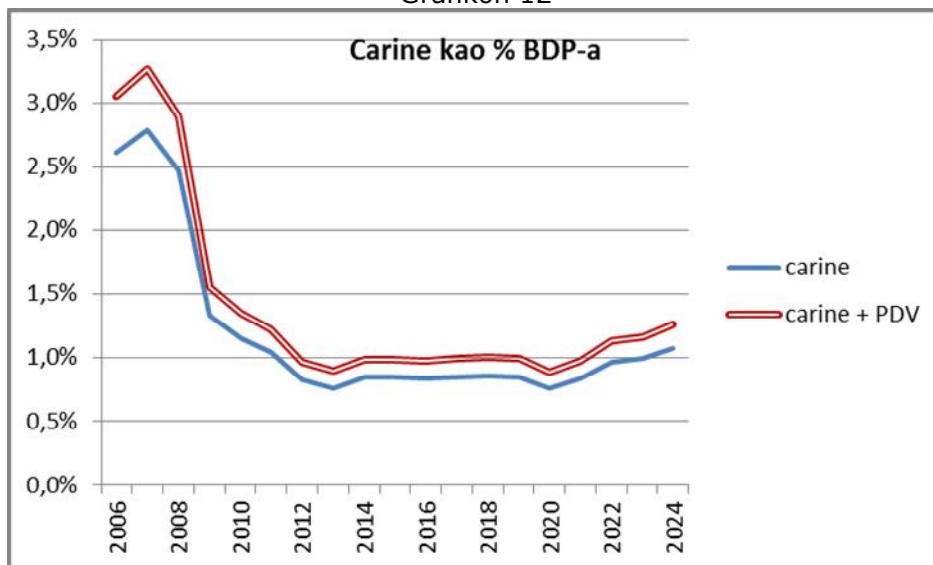

Izvor: Agencija za statistiku BiH; Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

Značajnost prihoda od carina

Širok opseg liberalizacije trgovine u BiH imao je za posljedicu drastičan pad značajnosti prihoda od carina. Udio prihoda od carina, mjereno % BDP, je pao sa 2,8%, koliko je iznosio 2006. na svega 0,8% BDP 2012.godine (Grafikon 12). Na razini 0,8%-0,9% se zadržao sve do 2021.godine kada je povećan na 1% BDP. U 2024. udio prihoda od carina se povećao na 1,1% BDP, a sa uključenim PDV-om na 1,3% BDP.

Grafikon 12

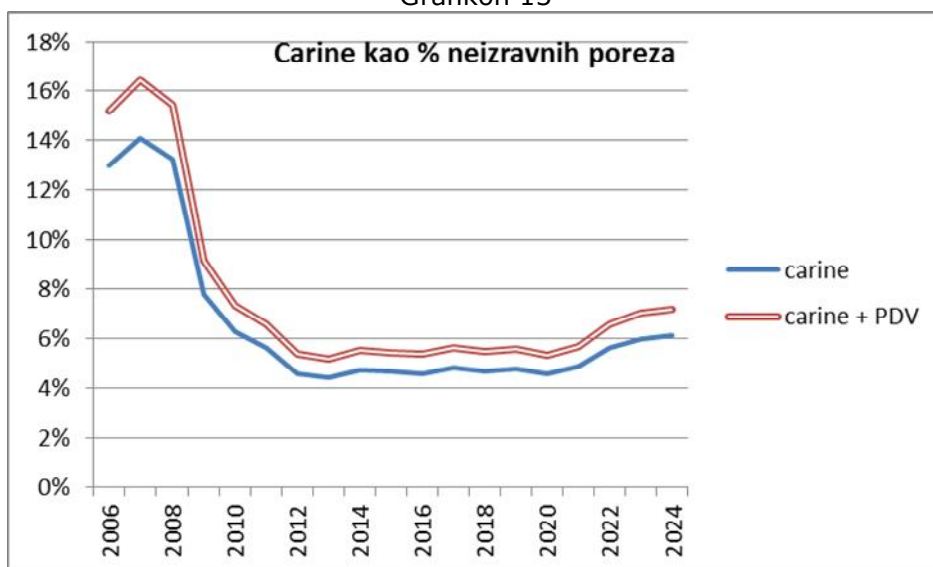
Izvor: Agencija za statistiku BiH (BDP 2006-2024); Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

U odnosu na članice EU, udio prihoda od carina mjereno % BDP je iznad većine članica. Udio je identičan udjelu carina u BDP u Danskoj, a samo tri članice, Estonija, Luksemburg i Češka, imaju veći udio od BiH. Čak i kada bi se ulaskom BiH u EU sprovedla potpuna liberalizacija režima carina

sa EU, što bi podrazumijevalo gubitak prihoda od carina u visini od 0,3% BDP, ostatak prihoda od carina, koji bi se ubirao na robe iz trećih zemalja, bi bio veći nego u većini članica.

Najveći udio prihoda od carina u naplaćenim neizravnim porezima je zabilježen 2007.godine u visini od 14,1% (Grafikon 13). Liberalizacija vanjske trgovine donijela je oštar pad prihoda od carina, tako da je 2013. ostvaren minimalni udio u ukupnim neizravnim porezima od 4,4%. Do 2021. godine udio prihoda od carina se kretao u uskom rasponu od 4,6% do 4,9% neizravnih poreza, da bi naglo porastao u vrijeme snažnog rasta cijena na svjetskom tržištu na 6,1% u 2024., odnosno na 7,2% sa uključenim PDV-om. S obzirom da su u to vrijeme rasli i ostali *ad valorem* neizravni porezi (*ad valorem* komponenta trošarina na cigarete i prihodi od PDV-a, koji je također *ad valorem* porez koji ima dominantan udio od 2/3 u prihodima od neizravnih poreza), ipak se može zaključiti da je rast prihoda od carina bio snažan i brži od rasta ukupnih neizravnih poreza, jer je udio carina u strukturi neizravnih poreza u 2024. povećan za 1,2 p.b. u odnosu na 2021.

Grafikon 13

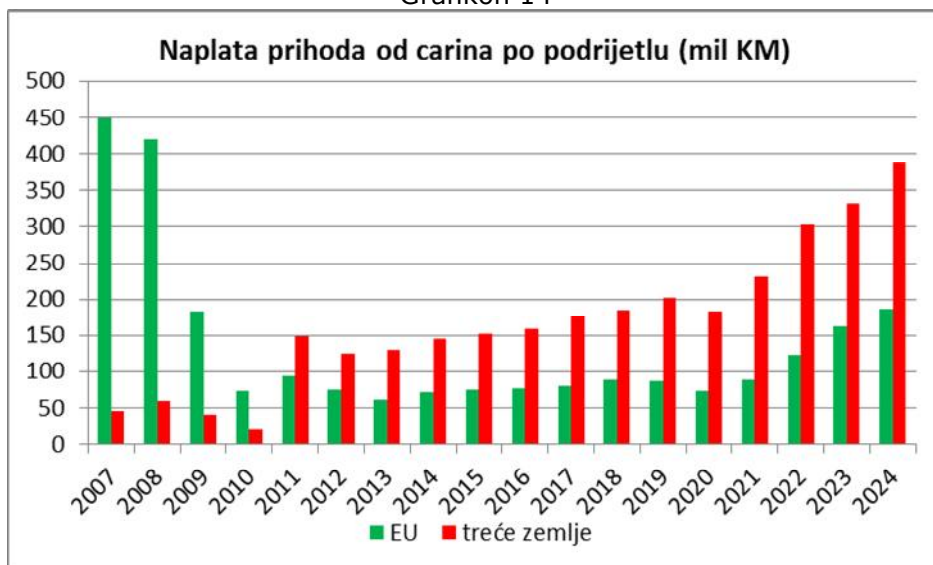

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

Struktura prihoda od carina

Liberalizacija vanjske trgovine u BiH je donijela dramatične promjene i u strukturi prihoda od carina. Grafikon 14 pokazuje kaskadni pad prihoda od carina iz EU, koji je najveće razmjere imao u prve tri godine implementacije SSP. Posljednjih godina, pod utjecajem globalnog rasta cijena, udvostručeni su prihodi od carina na robe iz EU. Sličan trend je zabilježen i u naplati carina na robu iz trećih zemalja, samo na višoj razini naplate.

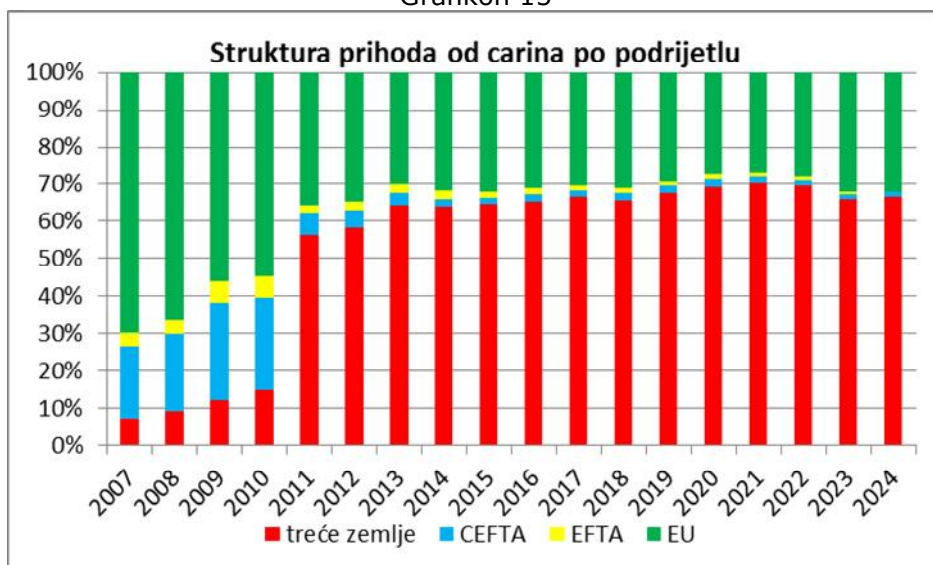
Grafikon 14

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

Dok su prihodi od carina na robu podrijetlom iz EU 2007. činili 70% ukupnih prihoda od carina u 2016.g. udio je pao na 30%. Minimalni iznosi prihoda od carina se naplaćuju na robu iz zemalja CEFTA i EFTA, dok 2/3 otpada na carine koje se naplaćuju na uvoz iz trećih zemalja (Grafikon 15).

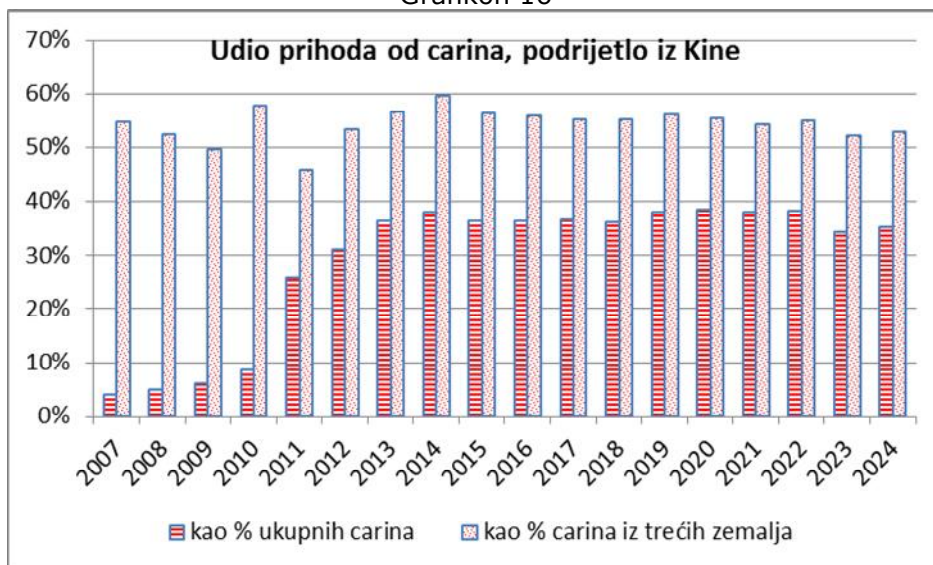
Grafikon 15

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

Potrebno je sagledati strukturu prihoda od carina na robu iz trećih zemalja s obzirom na podrijetlo. Više od polovine prihoda od carina na uvoz iz trećih zemalja, odnosno čak 35% ukupno naplaćenih carina, odnosi se na uvoz iz Kine (Grafikon 16). Nakon početnih skromnih iznosa naplaćenih carina od 2011. na sceni je ekspanzija uvoza iz Kine, kako roba široke potrošnje, tako i kapitalne opreme (npr. uvoz za TE Stanari), što je imalo za posljedicu nagli rast prihoda od carina, bez obzira na ukidanje 1% carinskog evidentiranja 2011.godine.

Grafikon 16

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH; izračun i prikaz autora

UMJESTO ZAKLJUČKA: NASTAVAK LIBERALIZACIJE VANJSKE TRGOVINE BIH I EFEKTI NA NAPLATU NEIZRAVNIH POREZA

Imajući u vidu strukturu prihoda od carina u kojoj dominiraju carine na robu iz Kine, te uzimajući u obzir tekući rastući trend i projekcije rasta uvoza u narednim godinama, utjecaj prihoda od carina na uvoz robe iz trećih zemalja biće sve veći. Iz navedenih razloga potrebno je pažljivo razmotriti fiskalne efekte (tzv. "fiskalni trošak"³³) inicijativa za liberalizaciju vanjske trgovine sa Kinom. Takav pristup je potreban, jer su zbog očekivanog sporijeg ekonomskog rasta BiH ograničene mogućnosti nadoknade prihoda od carina na uvoz iz Kine u slučaju liberalizacije trgovine sa Kinom. Izvori za nadoknadu izgubljenih prihoda od carina mogu biti PDV-e, trošarine na duhan ili trošarine na derivate nafte, no, zadržavanje iste politike neizravnih poreza uz sporiji ekonomski rast i kontinuirani rast proračuna svih razina vlada ne ostavlja mogućnost preusmjeravanja dodatnih prihoda od neizravnih poreza za kompenzaciju gubitka prihoda od carina. Dodatni problem, koji bi otežao nadoknadu fiskalnog troška, bilo bi prihvatanje raznih inicijativa, kao što su diferencirane stope PDV-a, širenje opsega povrata PDV-a izvan uobičajenog za sustav PDV-a, oslobađanja plaćanja PDV-a za određena dobra, smanjenje ili ukidanje trošarina na derivate nafte i sl., jer imaju za posljedicu smanjenje naplate prihoda od neizravnih poreza.

³³ O „fiskalnom trošku“ više: Antić. (2018). „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“. OMA Bilten br. 152/153, ožujak/travanj 2018., www.oma.uino.gov.ba.

Analiza prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Uvod

Prihodi od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju (u daljem tekstu: alkoholna pića) predstavljaju stabilan i fiskalno značajan izvor javnih prihoda u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), sa dvostrukom ulogom: osiguravanje proračunskih sredstava i ostvarivanje javno-zdravstvenih ciljeva oporezivanjem proizvoda sa negativnim eksternim efektima. U kontekstu postpandemijskog oporavka, promjenjivih navika potrošača, turističke dinamike i inflatornih pritisaka, praćenje kretanja trošarinskih prihoda na alkohol pruža uvid u šire trendove potrošnje, formalizacije tržišta i učinkovitosti porezne politike.

Ključni ciljevi rada su:

- kvantificirati trendove i volatilnost trošarinskih prihoda na alkohol u promatranom razdoblju;
- identificirati sezonalne obrasce u kvartalnoj i mjesečnoj dinamici;
- procijeniti potencijalne faktore kretanja prihoda kao što su osobna potrošnja, turizam, promjene u ponašanju potrošača;
- uporediti relativni doprinos kategorija alkoholnih pića;

Istraživačka pitanja koja vode analizu su:

- Da li su prihodi od trošarina na alkohol u analiziranom razdoblju pokazali trajni rast i koliko je rast uslovljen slabljenjem inflatornih pritisaka?
- Koliko je izražena sezonalnost i da li se njen obrazac mijenja?
- U kojoj mjeri razlike između uvoznih i domaćih tokova utječu na ukupnu dinamiku prihoda?

Podaci za analizu preuzeti su iz zvaničnih administrativnih izvora Uprave za neizravno oporezivanje. Metodološki, rad koristi deskriptivnu statistiku, vizualizacije (godišnje, kvartalne i mjesečne serije podataka). Struktura rada je sljedeća: nakon sažetka slijedi deskriptivna analiza na godišnjoj, kvartalnoj i mjesečnoj razini, te kratak zaključak.

Sažetak

Analiza obuhvata ukupne trošarinske prihode na alkoholna pića i razdvajanje podataka po kategorijama podrijetla (uvozna i domaća alkoholna pića). Ovaj rad nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja³⁴ i analizira kretanje prihoda od trošarina na alkoholna pića kroz tri vremenska reza:

- Godišnja naplata u razdoblju 2021³⁵-2024.³⁶ godine i godišnja stopa rasta za razdoblje 2022-2024. godine ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića, prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića.
- Kvartalna naplata za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2021-drugi kvartal (Q2) 2025. godine³⁷ i kvartalna stopa rasta za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2022-drugi kvartal (Q2) 2025. godine

³⁴ O politici oporezivanja alkoholnih pića i naplata prihoda od trošarina na alkoholna pića više u: Popović, M. (2022). "Analiza naplate prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju"; OMA bilten br. 209/210.

O kretanjima naplate ovih prihoda i tekućim trendovima više u: Popović M. (2023 i 2024) "Analiza naplate prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju i tekući trendovi". OMA bilten br. 219/220 i "Analiza kretanja prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju" OMA bilten br. 231/232

³⁵ Zbog pojave pandemije Covid-19, 2020. godina nije relevantna za poređenje

³⁶ Posljednji raspoloživi godišnji podaci

ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića, prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića.

- Mjesečna naplata za razdoblje siječanj 2021- lipanj 2025. godine³⁷ i mjesečna stopa rasta za razdoblje siječanj 2022- lipanj 2025. godine ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića, prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića.

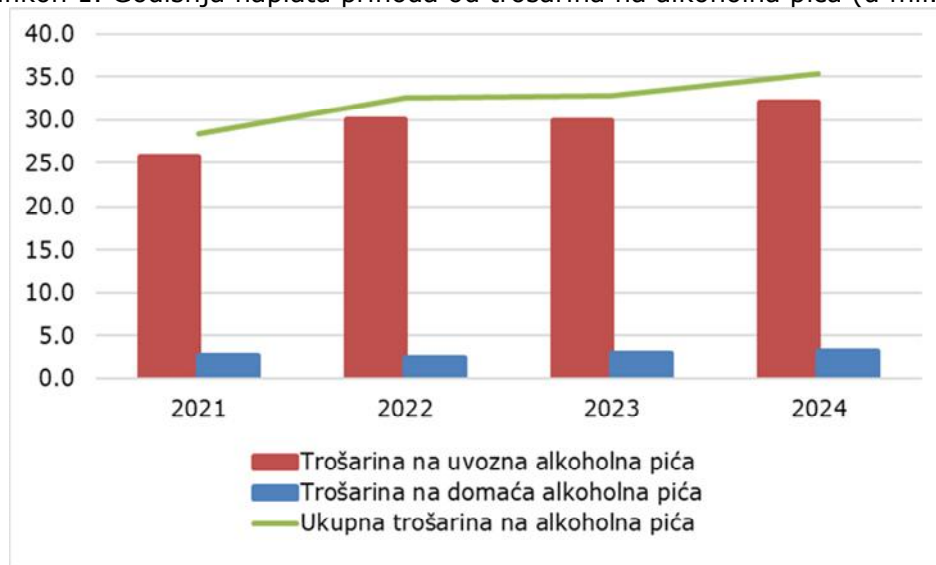
Ovakva granularnost omogućava da se identificiraju dugoročni trendovi, sezonalnost kao što su ljetni i praznični pikovi, te kratkoročni šokovi i promjene u dinamici naplate prihoda.

1. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na alkoholna pića

Prihodi od trošarina na alkoholna pića u BiH čine relativno mali udio u ukupnim prihodima od trošarina, krećući se između 1,9% i 2,0% tijekom promatranog razdoblja. Iako je njihov fiskalni značaj manji u odnosu na trošarine na duhan ili gorivo, ovi prihodi imaju stabilan karakter i odražavaju razinu potrošnje alkoholnih proizvoda kao i strukturu tržišta između uvoznih i domaćih proizvođača.

Grafikonom jedan prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje 2021-2024. godine, u milijunima KM. Prikazana je godišnja naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića i prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića u analiziranom razdoblju.

Grafikon 1. Godišnja naplata prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U razdoblju 2021-2024. godine zabilježen je stabilan rast ukupne naplate ovih prihoda, dok je rekordna razina naplate od osnutka Uprave za neizravno oporezivanje dostignut u prošloj godini. Grafikon prikazuje uzlazni trend, uz jasno vidljivu dominaciju uvoznih proizvoda u strukturi prihoda, dok se udio domaće proizvodnje kreće na razini od približno 8% do 10% ukupne naplate.

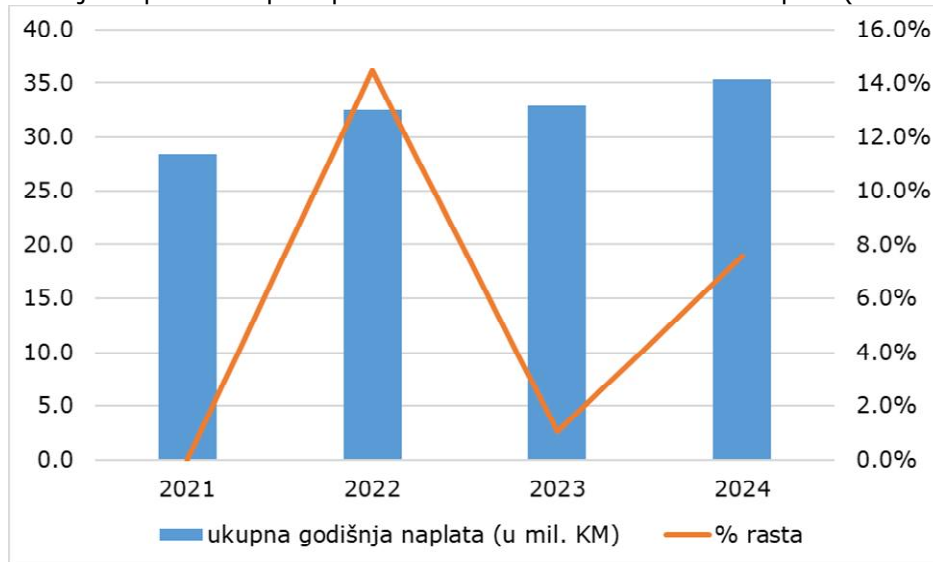
³⁷ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci

³⁸ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci

1.1. Godišnje kretanje ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića

Grafikonom dva prikazana je godišnja naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje od 2021-2024. godine, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda u razdoblju 2022-2024. godine (desna vertikalna skala).

Grafikon 2. Godišnja naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM) i % rasta

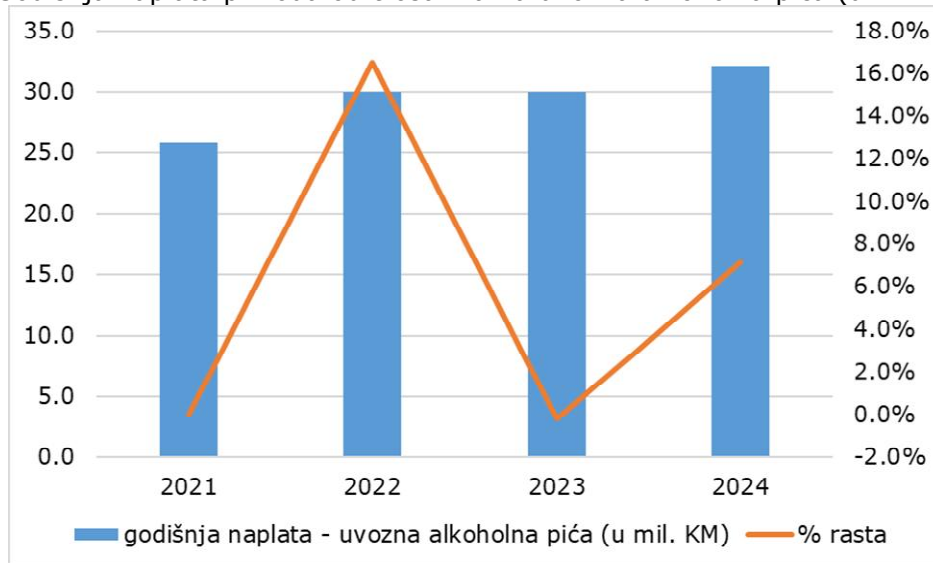
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2024. godini naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića u blagom je porastu 7,6%, u 2023. godini 1,1%, dok je u 2022. godini zabilježen najveći rast ovih prihoda u promatranom razdoblju 14,4%, a u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 2, % rasta). Ovaj rast zabilježen je kao posljedica povećanog uvoza i potrošnje u 2022. godini usljed oporavka nakon pandemije Covid-19 i normaliziranja rada ugostiteljskih objekata.

1.2. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića

Grafikonom tri prikazana je godišnja naplata prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića za razdoblje 2021-2024. godine, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda u razdoblju 2022-2024. godine (desna vertikalna skala).

Grafikon 3. Godišnja naplata prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića (u mil. KM) i % rasta

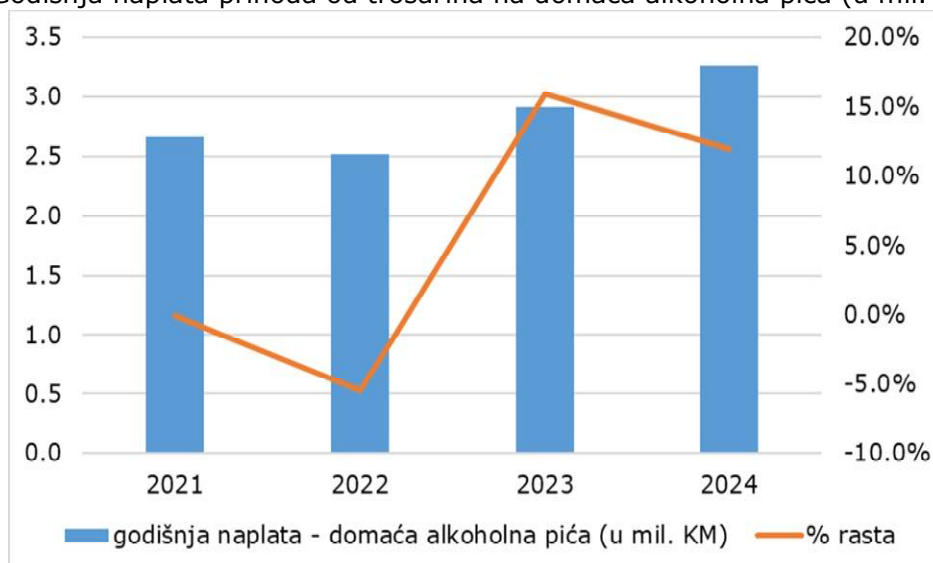
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2022. godini zabilježen je izražen rast prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića od **16,5%** u odnosu na prethodnu godinu. Ovakav skok može se prvenstveno pripisati povećanju obujma uvoza nakon pandemije. Tijekom 2023. godine došlo je do **blagog pada** od **-0,2%**, što sugerira relativnu stabilizaciju uvoznih količina i cijena, uz moguće prilagođavanje potrošnje. U 2024. godini ponovno je ostvaren **rast od 7,1%** kao rezultat povećane potražnje, uz moguće promjene u strukturi potrošnje alkoholnih pića iz uvoza.

1.3. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića

Grafikonom četiri prikazana je godišnja naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića za razdoblje 2021-2024. godine, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda u razdoblju 2022-2023. godine (desna vertikalna skala).

Grafikon 4. Godišnja naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića (u mil. KM) i % rasta

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Godišnja naplata prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića bilježi promjenjiv trend u promatranom razdoblju. U 2022. godini zabilježen je pad od **-5,5%** u odnosu na prethodnu godinu, što može ukazivati na smanjenje uvoznih količina ili promjenu potrošačkih navika. U 2023. godini uslijedio je značajan rast od **15,9%**, a pod utjecajem povećanog uvoza i potrošnje. Pozitivan trend nastavljen je i u 2024. godini, sa rastom od **11,9%**, što sugerira dalji porast potražnje i vrijednosti uvoza.

2. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na alkoholna pića

Grafikonom pet prikazana je kvartalna dinamika kretanja naplate ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića, prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića za razdoblje od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do drugog kvartala (Q2) 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 5. Kvartalna naplata prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM)

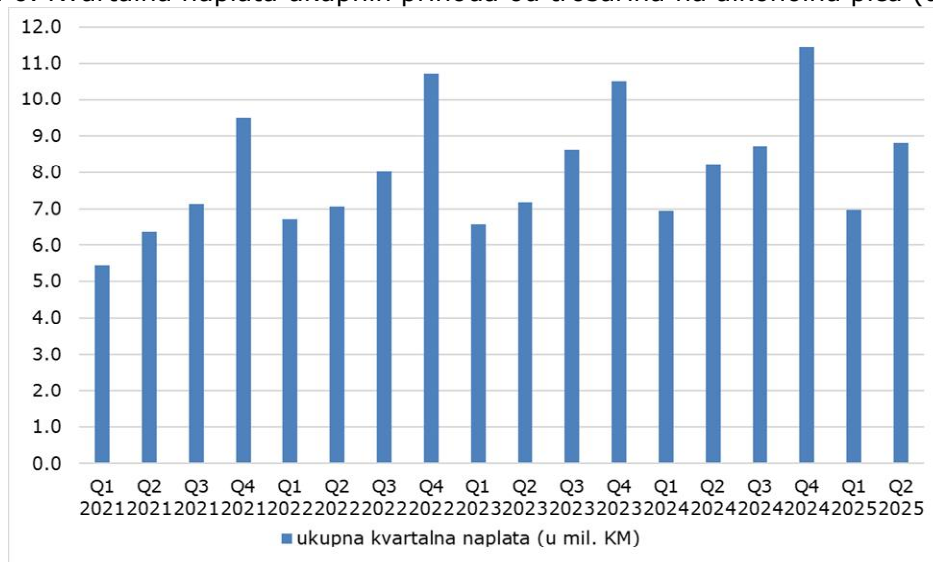
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Vidljiv je izražen sezonski obrazac, pri čemu su prihodi najniži u prvim kvartalima svake godine, a najveći u četvrtim kvartalima. Ovakva dinamika uglavnom je posljedica povećane potrošnje uoči sezone blagdana, intenzivnijih promotivnih aktivnosti i stvaranja zaliha od strane trgovaca i distributera. Prihodi od trošarina na **uvozna alkoholna pića** dominiraju u ukupnoj naplati i pokazuju sličan sezonski trend kao i ukupna serija, s izraženim skokovima koncem svake godine. **Prihodi od trošarina na domaća alkoholna pića** znatno su manji i bilježe povećanja u prvim kvartalima svake godine. Kretanje ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića potvrđuje postojanje jasnog sezonskog vrhunca u četvrtim kvartalima, nakon čega slijedi pad u prvim kvartalima svake godine i postepeni rast kroz druge i treće kvartale.

2.1. Kvartalno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića

Grafikonom šest prikazana je kvartalna naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje Q1 2021–Q2 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 6. Kvartalna naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM)

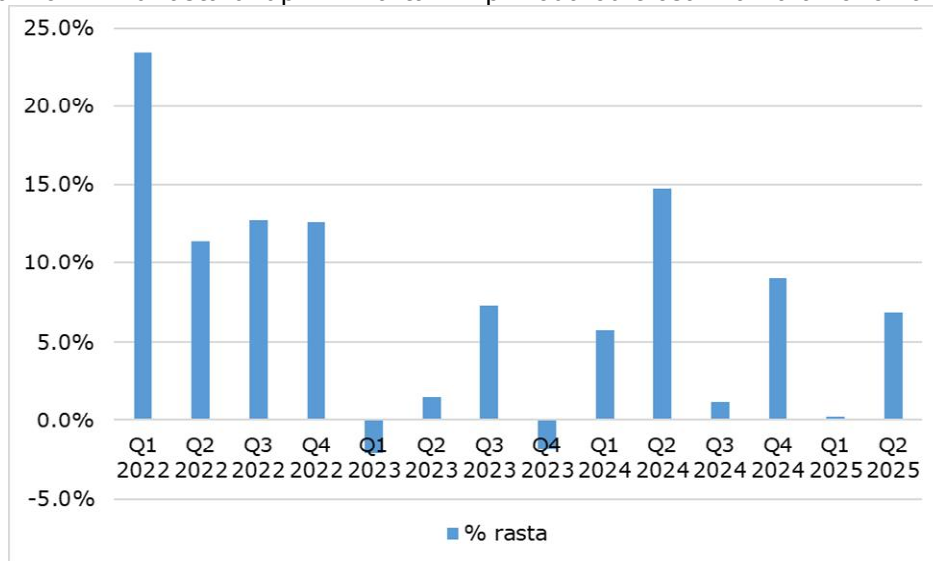

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iz grafikona se uočava jasan sezonski obrazac, najniže vrijednosti zabilježene su u prvim kvartalima svake godine, dok se najveći prihodi ostvaruju u četvrtim kvartalima. U drugom i trećem kvartalu prihodi se postepeno povećavaju, prateći rast potrošnje u toplijem dijelu godine, dok nagli skok u četvrtom kvartalu predstavlja godišnji vrhunac. Razlozi ovakvog kretanja su sezonska potražnja u četvrtom kvartalu koja obuhvata sezonu blagdana (novogodišnje i božićne blagdane) kada raste potrošnja alkoholnih pića, što povećava naplatu trošarina. Promotivne aktivnosti i marketinške kampanje, kada proizvođači i distributeri intenziviraju ponudu i akcije koncem godine, dodatno podstiču prodaju u četvrtom kvartalu. Trgovci i ugostitelji koncem godine prave veće zalihe za razdoblje blagdana, što također rezultira povećanom uplatom trošarina u istom kvartalu. Turistička sezona u trećem kvartalu u nekim godinama rezultira umjerenim rastom koji je povezan s turističkim događanjima i povećanom potrošnjom tijekom ljeta. Sve navedeno, kao i makroekonomski faktori poput promjena kupovne moći potrošača, utječu na visinu ostvarenih prihoda, ali ne narušavaju sezonski obrazac.

Grafikonom sedam prikazana je kvartalna stopa rasta ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje Q1 2022–Q2 2025. godine.

Grafikon 7. % rasta ukupnih kvartalnih prihoda od trošarina na alkoholna pića

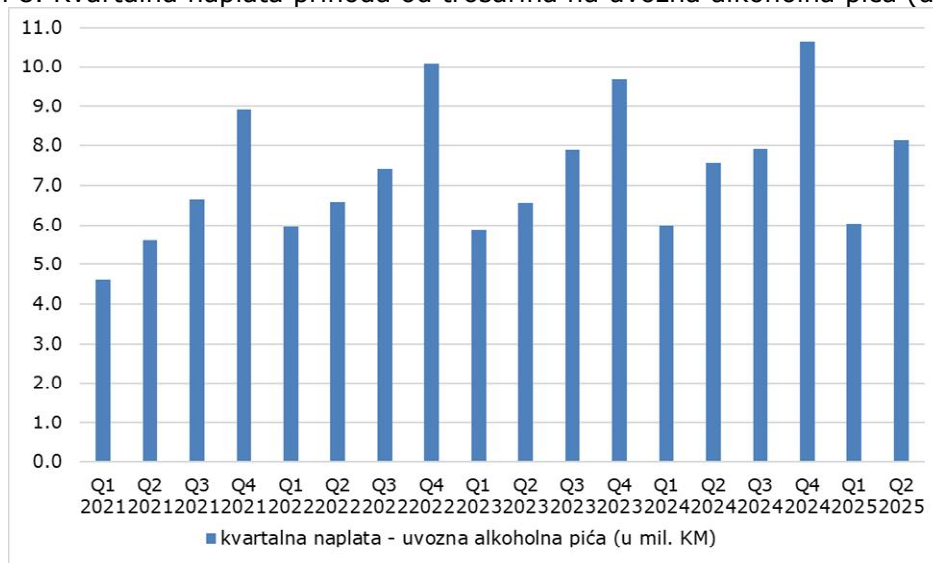
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kretanje stope rasta pokazuje izražene oscilacije između pojedinih kvartala, što odražava sezonske obrasce potrošnje, ali i promjene u uvozu. Najveća stopa rasta zabilježena je u prvom kvartalu 2022 23,4%, dok su ostali izraženiji skokovi prisutni u kvartalima kao što su Q2 2024 14,8%, Q3 2022 12,8%, Q4 2022 12,6% i Q2 2022 11,4%. U pojedinim kvartalima rast je bio minimalan ili blizu nule, što ukazuje na stabilizaciju prihoda u tim razdobljima. Pad u naplati ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića u analiziranom razdoblju zabilježen je u prvom kvartalu 2023 (-2,1%) i četvrtom kvartalu 2023 (-1,9%). Najveći porast ovih prihoda u svim kvartalima zabilježen je tijekom 2022. godine kao posljedica oporavka gospodarstva od posljedica Covid-19.

2.2. *Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića*

Grafikonom osam prikazana je kvartalna naplata prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića za razdoblje Q1 2021–Q2 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 8. Kvartalna naplata prihoda od trošarina na uvezna alkoholna pića (u mil. KM)

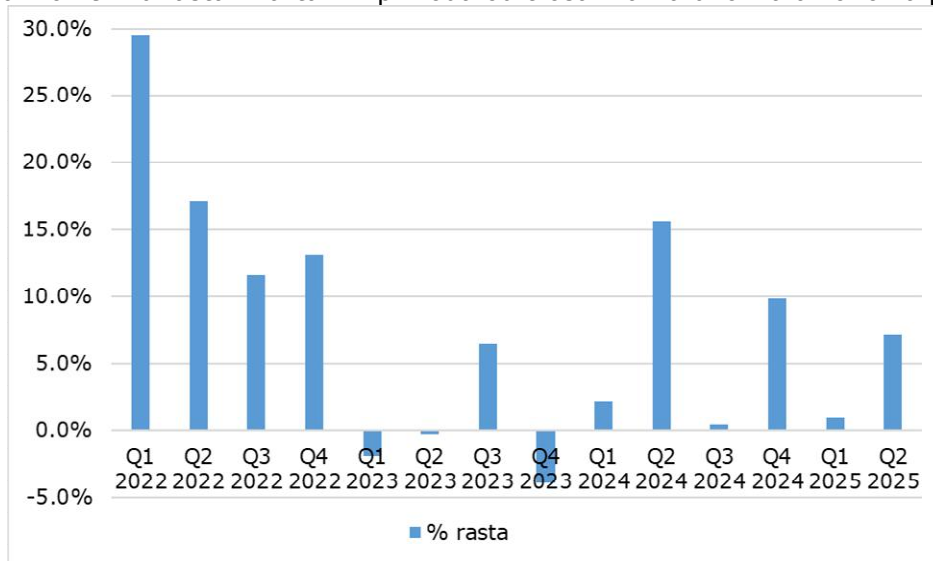
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Vidljivo je da prihodi imaju izražene sezonske oscilacije, pri čemu su najmanji u prvim kvartalima svake godine, dok dostižu maksimum u četvrtim kvartalima. Ovakva dinamika ponajviše proizlazi iz povećane potrošnje tijekom ljetnih mjeseci i posebno u razdoblju novogodišnjih i božićnih blagdana, kada raste i uvoz alkoholnih pića. Najveći skok ovih prihoda zabilježen je u Q4 2022. i Q4 2024. godine, kada se naplata približila ili prešla vrijednost od 10 milijuna KM, dok su najslabiji rezultati ostvareni u prvim kvartalima promatranih godina. Tijekom prikazanih godina primjetan je stabilan rast, što se može povezati s oporavkom kupovne moći potrošača nakon inflacionih pritisaka, ali i sa oporavkom sektora ugostiteljstva i turizma nakon pandemije Covid-19.

S obzirom na činjenicu da uvezna alkoholna pića imaju dominantan udio u ukupnim prihodima od trošarina na alkoholna pića, njihovo kretanje gotovo u potpunosti preslikava ukupni trend naplate trošarina na alkoholna pića. Time su oscilacije kod uvoznih pića ključni faktor ukupne dinamike u ovoj kategoriji prihoda. Ekonomski promatrano, ovakav trend ukazuje da su prihodi od trošarina na alkoholna pića značajno ovisni o potrošačkim navikama vezanih za sezonsku potražnju, turističke tokove i blagdansku potrošnju, dok stabilnost na godišnjoj razini ovisi o široj ekonomskoj situaciji, dostupnom dohotku stanovništva i uveznoj politici.

Grafikonom devet prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na uvezna alkoholna pića za razdoblje Q1 2022–Q2 2025. godine.

Grafikon 9. % rasta kvartalnih prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

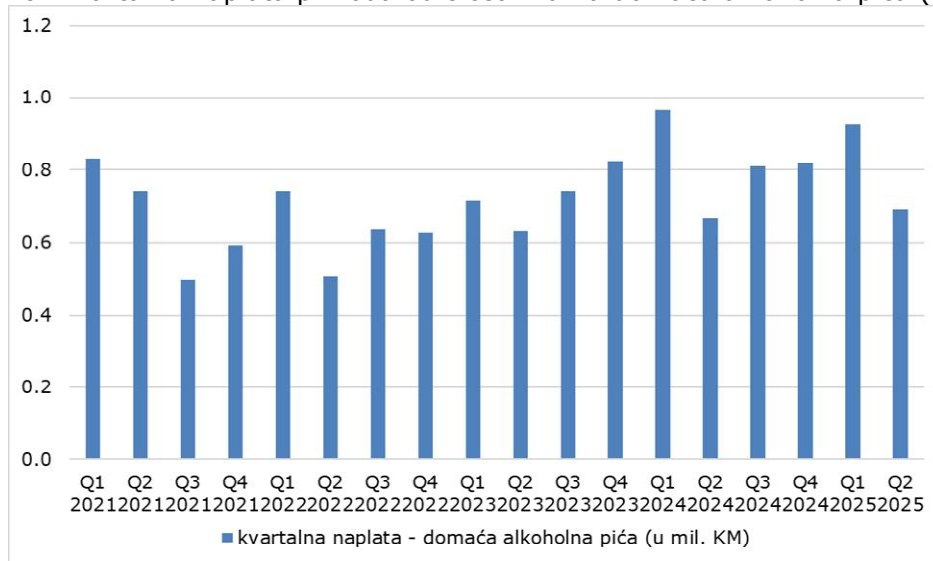
Najveće povećanje zabilježeno je u prvom kvartalu 2022. godine, kada je ostvarena stopa rasta od 29,5% što je posljedica oporavka tržišta nakon pandemije. U narednim kvartalima iste godine rast se stabilizirao na nižoj razini (između 10–17%), dok je tijekom 2023. primjetna znatno slabija dinamika, pa su stope rasta uglavnom bile minimalne ili blizu nule, a u pojedinim kvartalima čak i negativne (Q1 i Q4). Ova kretanja ukazuju na usporavanje potrošnje, djelimično usljed inflatornih pritisaka i smanjenja realnog dohotka stanovništva. U 2024. godini došlo je do ponovnog jačanja rasta, posebno u drugom kvartalu u kojem je ostvaren rast od 15,7% što se može povezati sa sezonskim povećanjem potrošnje. U prvoj polovini tekuće godine stopa rasta ponovo oscilira pa je blagi rast zabilježen u prvom, a nešto izraženiji u drugom kvartalu.

Ovi podaci pokazuju da prihodi od trošarina na uvozna alkoholna pića nisu imali konstantan trend rasta, već su osjetljivi na ekonomske i sezonske faktore. Najizraženiji rast desio se neposredno nakon pandemije, dok se kasnija kretanja mogu opisati kao faza stabilizacije, uz povremene sezonske skokove.

2.3. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića

Grafikonom 10 prikazana je kvartalna naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića za razdoblje Q1 2021–Q2 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 10. Kvartalna naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića (u mil. KM)

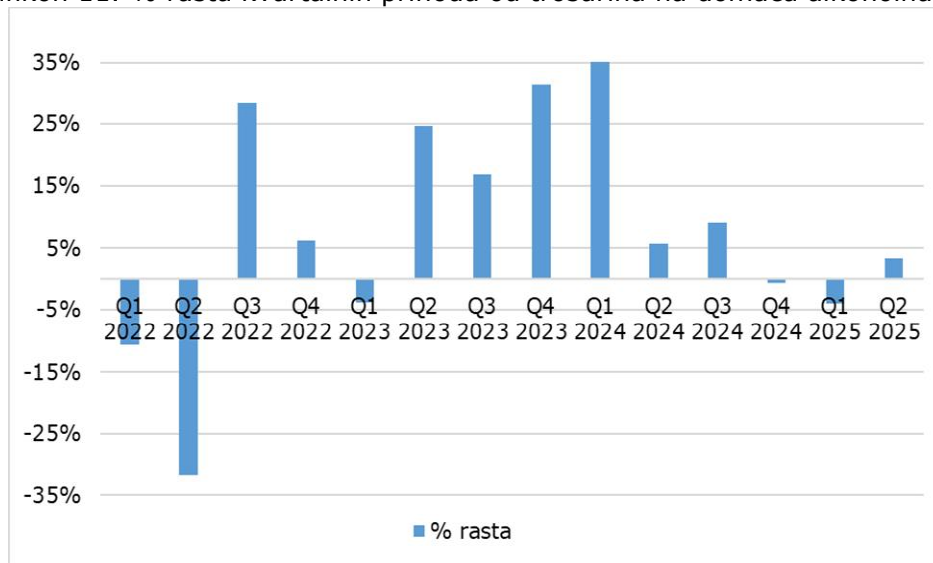
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića pokazuje znatno skromnije iznose u odnosu na uvozna pića, u prosjeku ispod jedan milijun KM po kvartalu. Za razliku od stabilnijeg obrasca kod uvoznih pića, ovdje je uočljiv fluktuirajući trend bez jasnog sezonskog obrasca.

Najveća naplata ostvarena je u prvim kvartalima 2024. i 2025. godine, dok je najniža razina zabilježena u drugom kvartalu 2022. godine. Kretanja upućuju na to da domaća alkoholna pića imaju manji i promjenljiviji udio na tržištu, koji ovisi o nizu faktora poput sezone proizvodnje, ponude i potražnje, cjenovne konkurentnosti u odnosu na uvozna pića, kao i kupovne moći potrošača.

Grafikonom 11 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića za razdoblje Q1 2022–Q2 2025. godine.

Grafikon 11. % rasta kvartalnih prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

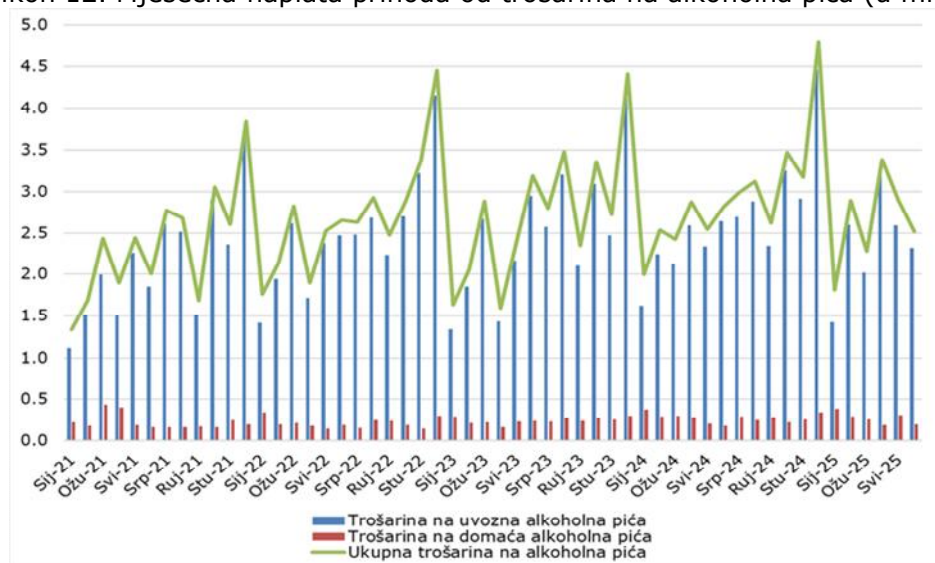
Stope rasta prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića pokazuju izraženije oscilacije nego kod uvoznih. Najveći pad zabilježen je u drugom kvartalu 2022. godine -31,7%, što ukazuje na naglo smanjenje naplate u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Nakon toga dolazi do oporavka i pozitivnih stopa rasta u zadnja dva kvartala iste godine. Najveća pozitivna stopa rasta evidentirana je u prvom kvartalu 2024. godine, kada je rast dostigao 35,0%, što je vjerovatno posljedica većeg obujma prodaje domaćih proizvoda i povoljnijih tržišnih okolnosti. U 2025. godini dinamika rasta je skromna u drugom kvartalu, dok je u prvom kvartalu zabilježen blagi pad od -4,1%, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

3. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na alkoholna pića

Mjesečna dinamika kretanja naplate prihoda od trošarina na alkoholna pića prikazana je za razdoblje od siječnja 2021. do lipnja 2025. godine. Ovakav prikaz kretanja naplate ovih prihoda pruža detaljne informacije o dinamici potrošnje alkoholnih pića pod utjecajem različitih spoljnih faktora kao što su mjesečni sezonski faktor, inflacija i promjena u kupovnoj moći potrošača.

Grafikonom 12 prikazano je mjesečno kretanje prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje siječanj 2021 - lipanj 2025. godine, u milijunima KM. Prikazano je mjesečno kretanje ukupne naplate prihoda od trošarina na alkoholna pića i prihoda od trošarina na uvozna i domaća alkoholna pića u promatranom vremenskom razdoblju.

Grafikon 12. Mjesečna naplata prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM)

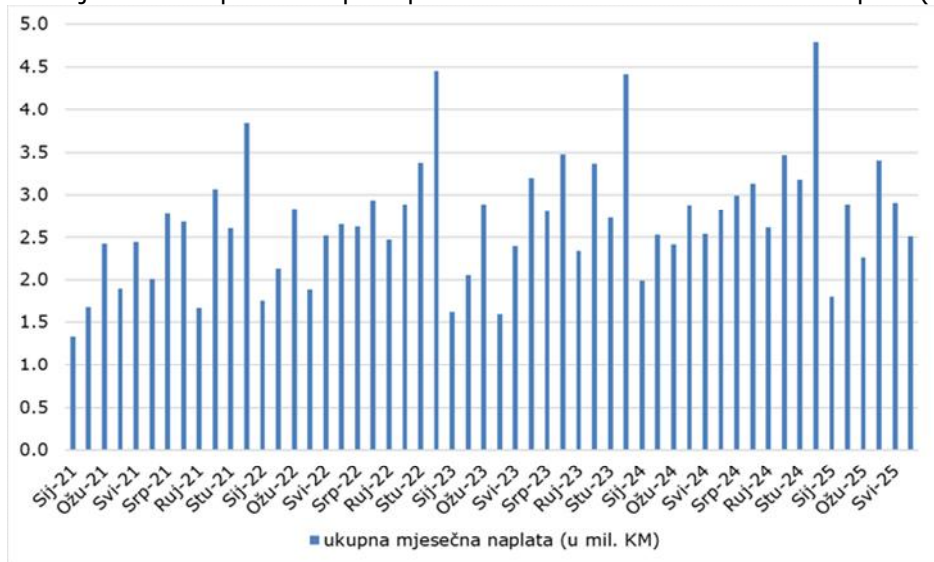
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikon prikazuje jasan sezonski obrazac, prihodi su redovno najniži u siječnju, nakon čega postepeno rastu tijekom proljeća i ljeta, da bi vrhunac dostigli u prosincu svake godine. Najveća naplata u promatranom razdoblju zabilježena je u prosincu 2024. godine, dok je najmanja evidentirana u siječnju 2021. godine. Ovakva kretanja odražavaju tipičnu dinamiku potrošnje alkoholnih pića, skromniju u prvim mjesecima godine, izraženiju tijekom ljetnih mjeseci i na vrhuncu u vrijeme novogodišnjih blagdana. Generalno, naplata trošarina pokazuje stabilan trend uz sezonske oscilacije, bez većih odstupanja od uobičajenog godišnjeg obrasca.

3.1. Mjesečno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića

Grafikonom 13 prikazana je mjesečna naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje siječanj 2021 – lipanj 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 13. Mjesečna naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića (u mil. KM)

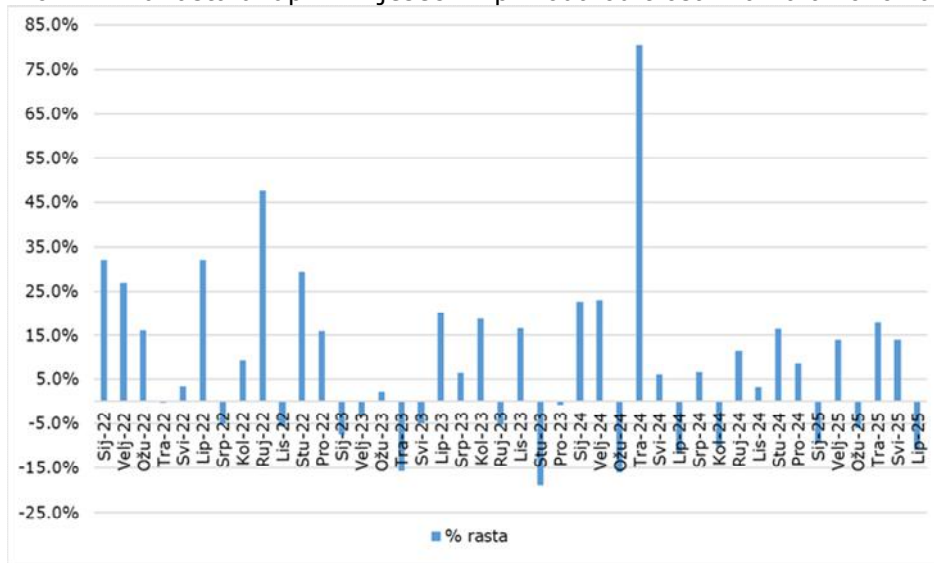

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Uočava se **jasna sezonalnost**, najniži prihodi u siječnju, rast tijekom proljeća i ljeta, sa vrhuncem u prosincu svake godine, što ukazuje na opći trend, odnosno **stabilnu dinamiku sa blagim rastom** kroz promatrano razdoblje.

Grafikonom 14 prikazana je mjesečna stopa rasta ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića za razdoblje siječanj 2022 – lipanj 2025. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 14. % rasta ukupnih mjesečnih prihoda od trošarina na alkoholna pića

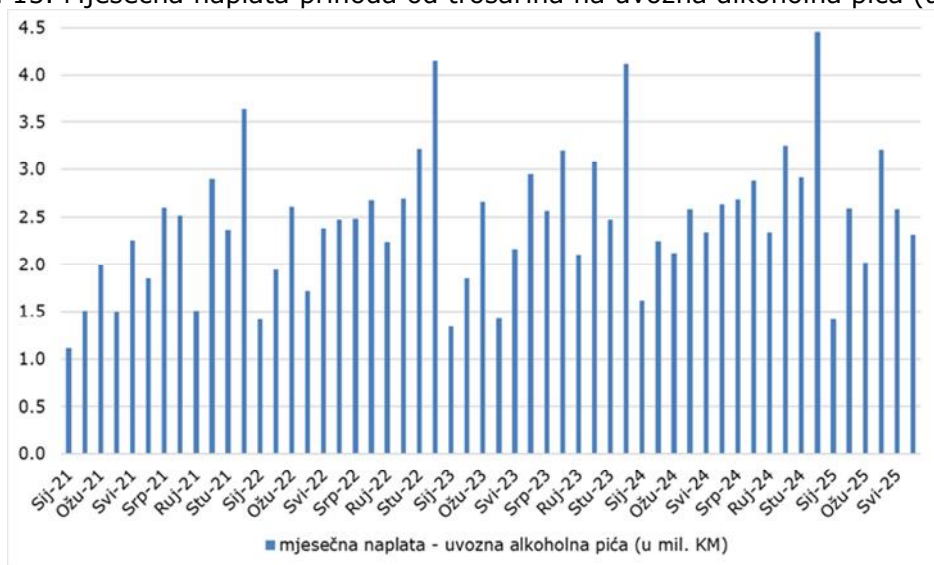
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U promatranom razdoblju najveći rast ukupnih mjesečnih prihoda od trošarina na alkoholna pića zabilježen je u travnju 2024. godine 80,6%, kao kombinacija povećane nabavke i sezone potrošnje. Također, veliko povećanje ovih prihoda evidentirano je u rujnu 2022. godine 47,6%, a u odnosu na rujnu 2021. godine. Promatrajući naplatu u tekućoj godini, u siječnju, ožujku i lipnju zabilježeno je blago smanjenje, dok je u ostalim mjesecima zabilježen rast u naplati ovih prihoda, a u odnosu na isti mjesec 2024. godine.

3.2. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića

Grafikonom 15 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića za razdoblje siječanj 2021 – lipanj 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 15. Mjesečna naplata prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića (u mil. KM)

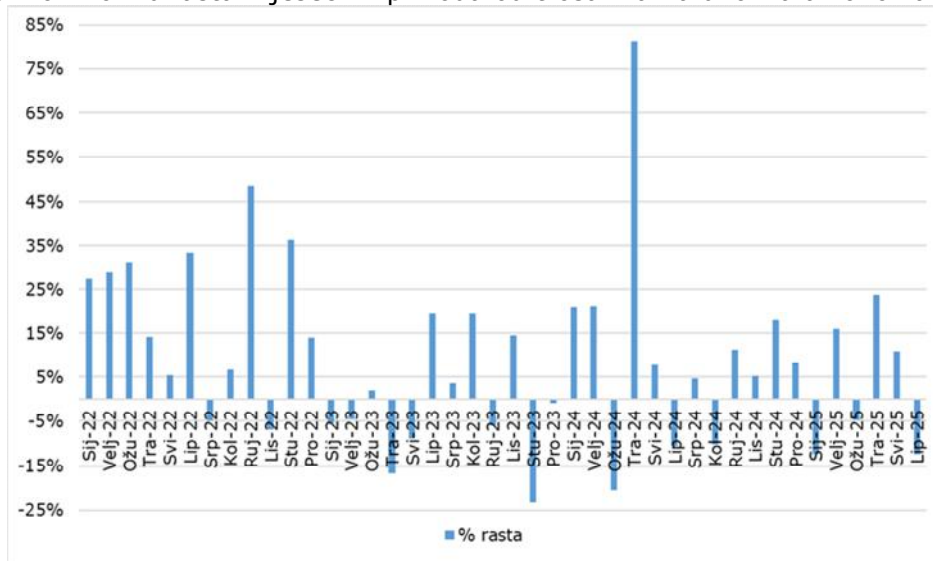

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom su prikazane visoke vrijednosti u ljetnim mjesecima (srpanj-kolovoz) i prosincu, a najniže u siječnju. Mjesečna naplata trošarina na uvozna alkoholna pića pokazuje sličan **sezonski obrazac** kao mjesečna naplata ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića. Uvozna alkoholna pića nose glavni teret sezonskih oscilacija jer imaju značajan udio u ukupnim prihodima od trošarina na alkoholna pića. Najveća vrijednost je zabilježena u **prosincu 2024.** godine, što korespondira sa ukupnim trendom.

Grafikonom 16 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića za razdoblje siječanj 2022 – lipanj 2025. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 16. % rasta mjesečnih prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića

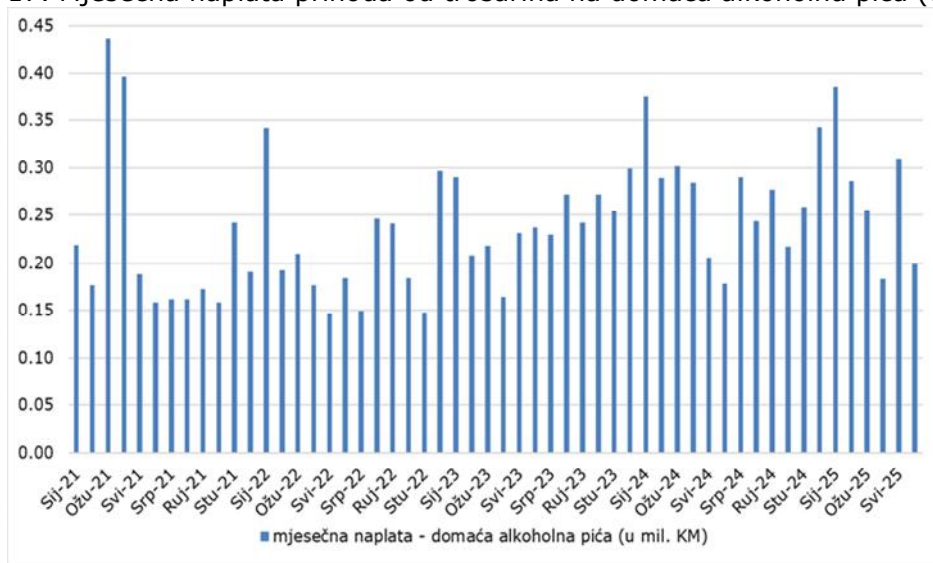
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da su uvozna alkoholna pića dominantni izvor ukupnih prihoda od trošarina na alkohol, veliki skok ovih prihoda u travnju 2024. godine za 81,5% dao je glavni doprinos skoku ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića u ovom mjesecu. Znatno veći rast u promatranom razdoblju zabilježen je u većem broju mjeseci tijekom 2022. godine kao posljedica povećane potrošnje nakon pandemije Covid-19. U tekućoj godini zabilježen je isti trend kretanja ovih prihoda na mjesečnoj razini kao što je evidentiran kod ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića.

3.3. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića

Grafikonom 17 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića za razdoblje siječanj 2021 – juni 2025. godine, u milijunima KM.

Grafikon 17. Mjesečna naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića (u mil. KM)

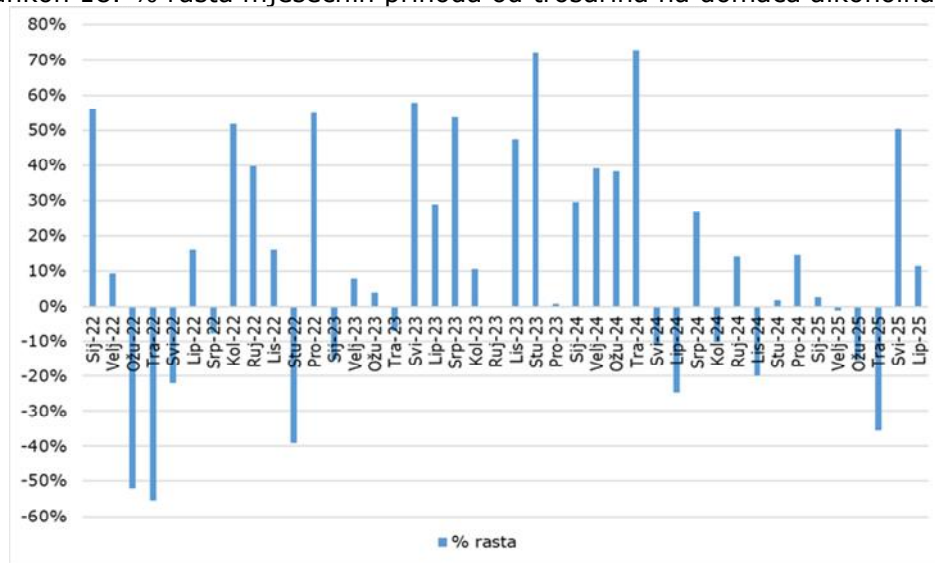
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Za razliku od ukupnih prihoda od trošarina na alkoholna pića i prihoda od trošarina na uvozna alkoholna pića čija je naplata u promatranom razdoblju najveća koncem godine, naplata prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića najveća je u ožujku i travnju 2021., siječnju 2022., 2024. i 2025. godine.

Razlika u obrascima naplate trošarina na domaća alkoholna pića u odnosu na ukupne prihode ili uvozna pića može se objasniti kombinacijom nekoliko faktora kao što su **sezonska proizvodnja i potrošnja domaćih pića** poput rakije i domaćeg likera koji se često proizvode i prodaju sezonski, ovisno od poljoprivredne proizvodnje ili blagdanskih razdoblja. To objašnjava veće prihode u ožujku/travnju poslije zimske destilacije i berbi i u siječnju tijekom blagdana.

Grafikonom 18 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića za razdoblje siječanj 2022–juni 2025. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 18. % rasta mjesečnih prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveći rast u naplati prihoda od trošarina na domaća alkoholna pića zabeležen je u studenom 2023. (72,4%) i travnju 2024. godine (73,0%), dok je znatan pad evidentiran u ožujku i travnju 2022. godine. U travnju tekuće godine zabilježen je pad ovih prihoda za -35,5%, dok je u svibnju zabilježen rast za 50,5%, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Velike oscilacije, skokovi i padovi, prvenstveno se mogu objasniti specifičnostima naplate trošarina za domaće proizvođače i sezonalnošću proizvodnje. Proizvodnja domaćih pića poput rakije i likera ovisi o poljoprivrednoj berbi i destilaciji, koja se često dešava u proljeće ili jesen, što dovodi do veće naplate kasnije.

4. Zaključak

Analiza kvartalnih prihoda od trošarina pokazuje jasnu razliku između uvoznih i domaćih alkoholnih pića. **Uvozna alkoholna pića** ostvaruju višestruko veće prihode od domaćih, s izraženim sezonskim obrascem. Najniži prihodi su u prvim kvartalima i mjesecima u godini, dok maksimum dostižu u četvrtim kvartalima, odnosno koncem godine, a pod utjecajem blagdanske i turističke potrošnje. Stope rasta prihoda od uvoznih pića generalno su stabilnije, uz najveći skok neposredno nakon pandemije, dok su kasnije primjetne umjerenije oscilacije.

S druge strane, **domaća alkoholna pića** bilježe znatno nižu razinu prihoda i nestabilan trend naplate, bez jasnog sezonskog obrasca. Njihove stope rasta su mnogo volatilnije i ovakva oscilatornost ukazuje na osjetljivost domaće proizvodnje na tržišne i ekonomske faktore, kao i na slabiju tržišnu poziciju u usporedbi s uvoznim alkoholnim pićima. Prihodi od trošarina na domaća alkoholna pića ne pokazuju toliko stvarnu mjesečnu promjenu u potrošnji, koliko kombinaciju administrativnih pravila naplate i sezonskih ciklusa u proizvodnji.

Iz svega navedenog, može se zaključiti da **uvozna alkoholna pića dominiraju u strukturi prihoda od trošarina**, određujući ukupni trend na tržištu, dok domaća pića imaju marginalno, ali dinamičnije i promjenljivije kretanje, što govori o njihovoj osjetljivosti i potencijalnoj ovisnosti o zaštitnim ili stimulativnim mjerama u okviru fiskalne i ekonomske politike.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h